

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE

Fakulta financí a účetnictví

Katedra veřejných financí

Studijní obor: Finance

Návratnost investic do vysokoškolského vzdělání

Autor bakalářské práce: Veronika Benešová

Vedoucí bakalářské práce: doc. Ing. Alena Maaytová, Ph.D.

Rok obhajoby: 2016

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Návratnost investic do vysokoškolského vzdělání“ vypracovala samostatně a veškerou použitou literaturu a další prameny jsem řádně označila a uvedla v přiloženém seznamu.

V Praze dne 24. 5. 2016

podpis

Poděkování

Touto cestou bych ráda poděkovala vedoucí mé bakalářské práce,

doc. Ing. Aleně Maaytové, Ph.D., za její odborné vedení, cenné rady i přátelský a milý přístup.

Abstrakt

Bakalářská práce se zaměřuje na lidský kapitál a investice do něj. Cílem je stanovení očekávané míry návratnosti investice do vysokoškolského vzdělání na vzorku studentů ekonomických škol v Praze. Práce analyzuje náklady, výnosy související s vysokoškolským vzděláním a existující metody výpočtu míry návratnosti.

Klíčová slova

Lidský kapitál, vysokoškolské vzdělání, financování vysokých škol, očekávané výdělky, míra návratnosti

JEL klasifikace: I20, I26

Abstract

Bachelor thesis focuses on human capital and investments in it. The aim is to provide an expected rate of return on investment in higher education on a sample of business schools students in Prague. The thesis analyses costs, revenues associated with higher education and existing methods of the rate of return calculation.

Key words

Human capital, higher education, universities funding, expected earnings, rate of return

JEL classification: I20, I26

Obsah

Úvod.....	6
1 Teorie lidského kapitálu	8
1.1 Historický vývoj teorie lidského kapitálu.....	8
1.2 Definice lidského kapitálu	9
1.3 Vzdělání – veřejný statek a externality.....	11
1.4 Funkce vzdělání, formy učení	12
1.5 Vzdělávací systém	13
1.6 Klasifikace vysokých škol	14
2 Financování vysokých škol	16
2.1 Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy.....	16
2.2 Financování veřejných vysokých škol.....	16
2.3 Financování soukromých škol	20
2.4 Výdaje na terciární vzdělání v ČR v kontextu EU	20
2.5 Argumenty pro a proti veřejnému zabezpečení a financování vysokoškolského vzdělání	22
3 Návratnost investic do vysokoškolského vzdělání.....	26
3.1 Náklady a výnosy investic do vysokoškolského vzdělání.....	26
3.2 Soukromá míra návratnosti.....	27
3.3 Fiskální a společenská míra návratnosti	27
3.4 Metody výpočtu.....	28
3.5 Dotazníkové šetření	30
3.6 Odhad soukromé míry návratnosti	35
3.7 Odhad fiskální a společenské míry návratnosti	38
Závěr.....	42
Seznam literatury.....	44
Přílohy	48

Úvod

Hlavním cílem bakalářské práce je na vzorku studentů ekonomických škol v Praze stanovit očekávanou soukromou, fiskální a společenskou míru návratnosti investic do vysokoškolského vzdělání, porovnat ji s výsledky dřívějších výzkumů a statistickou analýzou závislosti vysvětlit příčiny aktuálního stavu.

Dílčími cíli jsou: analýza stavu dosavadního poznání v této oblasti, popis vzdělání a vzdělávacího systému, analýza nákladů a výnosů souvisejících se vzděláním a rozbor metod výpočtu měr návratnosti.

První kapitola je proto určena vzdělání, v širším kontextu jako jednoho z nástrojů rozvoje lidského kapitálu. Oba tyto pojmy jsou zde definovány. Stručně je pojednáno o vývoji teorie lidského kapitálu. V další části této kapitoly je vymezen sektor vysokého školství, zejména mezinárodní klasifikací ISCED a základními poznatky z legislativní úpravy vysokoškolského sektoru.

Nákladům investice do vysokoškolského vzdělání je věnovaná druhá kapitola, ve které jsou analyzovány peněžní toky plynoucí vysokým školám. Z počátku konkrétněji v závislosti na zřizovateli vysoké školy, poté jsou porovnány výdaje na školství v České republice v rámci zemí Evropské unie. V návaznosti na jednostranný způsob financování veřejných vysokých škol v České republice jsou rozebrány argumenty pro a proti financování vysokého školství z veřejných zdrojů, resp. pro a proti školnému.

Ve třetí kapitole jsou popsány se vzděláním související výnosy. Pro potřebu vlastního výpočtu očekávané míry návratnosti studentů ekonomických oborů jsou uvedeny možné metody jejího výpočtu včetně jejich výhod i omezení.

Praktickou část práce tvoří kapitoly 3.5 až 3.7, ve které je podrobně popsán postup výpočtu a vyplývající závěry.

V práci jsou stanoveny hypotézy:

1. Očekávaná soukromá míra návratnosti u studentů soukromých škol je vyšší než u studentů veřejných škol, protože investují do svého vzdělání více peněz.
2. Očekávaná soukromá míra návratnosti u studentů bakalářských a magisterských programů bude odlišná. Studenti magisterských oborů budou mít větší přehled o situaci na trhu práce a jejich očekávání budou umírněnější.

3. Očekávaná soukromá míra návratnosti u mužů je vyšší než u žen, protože průměrná mzda mužů je vyšší.

Ke splnění stanovených cílů je v teoretické části převážně použita obsahová analýza zdrojů a dedukce. Odhad očekávaných měr návratností je učiněn vnitřním výnosovým procentem. Pro analýzu závislostí byl vybrán koeficient ϵ a korelační koeficient.

V práci jsou použita primární data z vytvořeného dotazníku a sekundární data pocházející především z dokumentací a statistik Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a Ministerstva práce a sociálních věcí

1 Teorie lidského kapitálu

1.1 Historický vývoj teorie lidského kapitálu

Kořeny termínu *lidský kapitál* sahají hluboko do historie, ačkoliv formálně se teorie lidského kapitálu považuje za objev 20. století učiněný chicagskou školou.

A. Smith v Bohatství národů hovoří o národním bohatství, jehož pramenem je pracovní síla. Jako definici lidského kapitálu uvádí dva poznatky:

1. Přínos práce není pouze kvantitativní, ale i kvalitativní, a zahrnuje získané a užitečné schopnosti a zkušenosti všech členů společnosti, které jsou při práci využívány.
2. Nabíjení schopností vzděláváním a studiem je vždy spojeno s reálnými náklady, proto je vzdělání považováno za fixní kapitál, který je nedílnou součástí člověka.

J. S. Mill považuje ve vztahu k bohatství podstatné především aktivity, které vedou k rozvoji lidských schopností. Avšak odmítá myšlenku, že by bohatství bylo tvořeno přímo těmito schopnostmi. Podle Milla není možné uvažovat o státu jako o bohatém, protože v něm žije génius nebo skvělý virtuózní. Jejich význam spočívá v možnosti přilákat jimi materiální bohatství ostatních zemí.

Více uvolněný postoj zaujal I. Fisher. Podle Fishera dochází k situacím, kdy i prodej obyčejného zboží je těžko představitelný a ohodnocení je nemožné. Bylo by chybné nepovažovat parky či lidské bytosti za bohatství jen proto, že nejsme schopni akurátně vyjádřit jejich hodnotu.

Jednu z prvních empirických studií tohoto tématu provedl J. Mincer. Mincer vyvinul model vysvětlující příčiny nerovnosti osobních příjmů. Vysvětlením je lidský kapitál, který je rozvíjen vzděláním a pracovními zkušenostmi. Zaměstnání vyžadující vyšší stupeň vzdělání si oprávněně mohou vynucovat vyšší příjem jako kompenzaci, minimálně na úrovni, která zajistí, že celoživotní příjmy více vzdělaného pracovníka se budou rovnat příjmům méně vzdělaného pracovníka. Mincer přináší na základě pozorování dva závěry:

1. Čím více schopností a zkušeností pracovník v průběhu času nabývá, tím se výdělký zvyšují.
2. Vyšší věk pracovníka přináší zhoršení jeho produktivity práce, a proto poklesu výdělku. Pokles je nižší u pracovníků s vyšším vzděláním. (Sweetland, 1996)

T. W. Schultz je zástupce chicagské školy, který se primárně zabýval problémy chudoby v rozvojových zemích. Opěrnými body jeho teorie jsou následující tvrzení:

1. Bludný kruh chudoby neexistuje.
2. Obyvatelé rozvojových zemí mají stejný zájem o lepší postavení jako obyvatelé vyspělých zemí, chovají se stejně racionálně.
3. K ekonomickému růstu země dochází při růstu důchodu jednotlivců. Záleží na jednotlivcích, zda mohou a dokáží využít příležitosti k zvýšení jejich důchodu.
4. Zahraniční pomoc není efektivní, jen potlačuje motivace jedince.
5. V rozvojové zemi existuje svobodné tržní prostředí.

Klíčem k úspěchu při řešení problému chudoby je lidský kapitál, na kterém je přímo závislé rozhodování jedinců. Čím kvalitnější lidský kapitál, tím kvalitnější společnost. Jedinci racionálně porovnávají náklady a výnosy investice. Pokud výnosy převyšují náklady, rozhodnou se investici realizovat. Dojde tak ke zvýšení kvality a zároveň omezení kvantity populace, jelikož náklady na investici je schopná rodina unést pouze při omezeném počtu dětí. Za součást lidského kapitálu považuje Schultz také zdraví, resp. délku života. Čím delší život, tím vyšší výnos jednatel z této investice má, proto je jeho zájmem pečovat o svůj zdravotní stav. Schultz odmítá vzdělání jako spotřebu.

Autorem, který se o rozvoj teorie lidského kapitálu zasloužil nejvíce, je G. Becker. Becker popsal teoretické základy pro rozhodování o investicích do lidského kapitálu, ale doplnil je i o statistická data a matematické modely. Za součást lidského kapitálu považuje vzdělání a zdraví. Výnosy lidského kapitálu jsou součástí individuálních příjmů a lze je kvantifikovat porovnáním příjmů pracovníka kvalifikovaného s pracovníkem méně kvalifikovaným. Becker vysvětlil nerovnost příjmů rozdíly ve vzdělání a zabýval si otázkami jako: Proč se lidem s více schopnostmi odstavá více vzdělání než méně zkušeným lidem? Proč se dostává více vzdělání mladším než starším lidem? Becker považuje jednotlivce za odpovědného za lidský kapitál. Úlohou vlády by měla být nanejvýš finanční podpora jeho rozvoje. (Holman, 2001)

1.2 Definice lidského kapitálu

Kapitál je hodnota, která svému majiteli nese prostřednictvím zhodnocení v čase výnos v budoucnosti, proto se všeobecně kapitál považuje za investici, nikoliv spotřebu. Spotřeba je charakterizována jako činnost k uspokojení momentálních potřeb, která nemá vliv na zisky v budoucnosti. Jen z této jednoduché úvahy vyplývá problém definice lidského kapitálu, protože vzdělání je investicí a spotřebou zároveň. Kromě vyšších příjmů v budoucnosti lze

vzděláním dosáhnout uspokojení touhy po seberozvoji. (Veselý, 2006) Druhou problematickou oblastí je vymezení obsahu tohoto pojmu. Intuitivně si zřejmě každý umí představit, co se pod termínem lidský kapitál skrývá, ale ustálená a všeobecně přijímaná definice neexistuje. Holman (2005) definuje lidský kapitál jako „vzdělání, které zvyšuje produktivitu práce a k jehož získání je nutná investice“. Podle Kameníčka (2012) je lidským kapitálem „vzdělání, nové dovednosti, stálejší zdraví, uznání, které nám projevují lidé z našeho okolí, které nelze oddělit od konkrétního člověka“. Složky lidského kapitálu mohou být členěny ještě podrobněji. Jak vyplývá z Tabulky 1, lidský kapitál podle některých autorů nemusí obsahovat jen schopnosti naučené, ale i zděděné.

Tabulka 1 Složky lidského kapitálu

Psychologická složka	úroveň vrozená - IQ
	meziúroveň - emoční a sociální inteligence
	úroveň získaná - vědomosti získané vzděláním (primární, sekundární, terciární) - vědomosti získané jinými aktivitami (autoškola, cestování, kulturní zájmy)
Fyziologická složka	úroveň vrozená - vzhled, obličej...
	meziúroveň - postava
	úroveň získaná - kondice, zdraví...

Zdroj: Kubík, 2007

Lidský kapitál je studován zpravidla z určitého ekonomického pohledu, ovšem má přesah i do jiných oblastí, ve kterých jeho přínos nelze ohodnotit penězi. Vyšší pracovní pozice, dosažená na základě vyššího vzdělání, s sebou nese například více společenských vztahů či kvalitnější životní styl. V těchto souvislostech hovoříme o tzv. sociálním kapitálu. Vzdělaným lidem jsou většinou vlastní pravidla slušného chování a vystupování, a kulturní hodnoty, které šíří do svého okolí. V tomto případě mluvíme o tzv. kulturním kapitálu. (Brožová, 2003)

Pokud přijmeme poslední dvě nejširší definice, lidský kapitál ovlivňuje dědičná a genová výbava, biologické a sociální vlivy v prenatálním období, výchova, kulturní a sociální zázemí, vzdělávání a motivace. (Kubík, 2007)

Teoreticky se za druh investice do lidského kapitálu považuje všeobecný a specifický výcvik. Všeobecný výcvik je typ výcviku na pracovišti, který přináší užitek všem firmám, kromě té, která jej poskytuje. Výcvikem se firma snaží zvýšit mezní produktivitu svého zaměstnance. Mzda pracovníka se v dokonalé konkurenci odvíjí od produktivity ostatních firem, a proto nemůže firma dosáhnout výnosu. Zisku by firma dosáhla jen v případě, že by její mezní produkt vzrostl více než mzdy. Náklady na výcvik hradí jeho absolventi formou snížení mzdy, protože nabitě schopnosti mohou uplatnit jinde. Oproti tomu specifický výcvik zvyšuje produktivitu pouze ve firmě, která výcvik poskytuje. Pokud by byl veškerý výcvik dokonale specifický, mzda by nezávisela na množství absolvovaného výcviku, protože při odchodu zaměstnance z firmy by se výcvik stal bezcenným. Náklady na výcvik by v takovémto případě musely hradit firmy. Na potřeby trhu firmy reagují nejpružněji, proto zpravidla začíná poskytování výcviku u nich. S rostoucí poptávkou se ovšem přesouvá do škol. Školy jsou instituce, které se na výcvik přímo specializují. Vzdělání je proto druhem výcviku, ať už méně či více obecným.

Za dodatečné způsoby, jak zvyšovat výnosy z lidského kapitálu, lze považovat investice do informací o cenách. S těmito informacemi, se racionální člověk rozhoduje nakupovat při stejné kvalitě nejlevněji, proto tak používá svůj kapitál efektivněji. Dále do informací o mzdách, po kterých si vybírá zaměstnání s nejvyšším platem či mzdou. Nebo do svého zdraví. Ve vyspělých zemích je dnes zpravidla kladen důraz na psychickou pohodu, stejně jako v minulosti byla důležitá fyzická síla. (Kameníček, 2012)

1.3 Vzdělání – veřejný statek a externality

Paul Samuelson (2013) definuje *veřejný statek* jako „*statek, jehož výhody jsou rozprostřeny mezi všechny členy určitého společenství, ať už každý jednotlivec zamýšlel spotřebovávat daný statek či nikoliv*“. Veřejný statek podle Samuelsona popisují dvě charakteristiky - nevylučitelnost ze spotřeby a nerivalita ve spotřebě (nulové náklady na dalšího spotřebitele). Název této kategorie čtenáři vnucuje myšlenku, že je statek financován z veřejných rozpočtů, což z uvedené definice přímo nevyplývá, ale původně to tímto způsobem bylo zamýšleno. Pokud statek splňuje tyto znaky, je pravděpodobně předurčen k veřejnému financování.

S touto teorií v současnosti většina ekonomů nesouhlasí. Soukromé financování veřejného statku může být stejně efektivní jako financování veřejné. Po dlouhou dobu je naše společnost zvyklá vnímat vzdělání jako veřejný statek pravděpodobně z tohoto důvodu, ale o veřejný statek se nejedná. (Špalek, 2011) Vyloučení ze spotřeby je možné například zavedením přijímacích zkoušek, náklady na dalšího studenta nulové nejsou a k rivalitě dochází, protože se zvyšováním počtu studentů (např. v jedné třídě) snižuje jejich užitek. (Brožová, 2012)

Za čistý veřejný statek je považován ten, který plní všechny definiční znaky. Za čistý soukromý statek naopak ten, který neplní žádný. Kompromisem mezi těmito dvěma krajními řešeními je smíšený statek, který splňuje jen některé ze znaků nebo jen v určité míře. Podle R. Musgravea a P. Musgraveové je vzdělání smíšený statek, protože část výnosů připadá celé společnosti. (Ochrana, 2010)

Škola vlastnických práv pro rozdělení veřejných a soukromých statků zkoumá existenci, resp. neexistenci vlastnických práv ke statku. Vlastnickým právem se rozumí právo věc držet, užívat, s věcí disponovat a požívat její plody a užitky. V případě vzdělání mohou být všechna práva realizována, proto je vzdělání soukromým statkem. (Brožová, 2012)

Někteří ekonomové charakterizují vzdělání jako soukromý statek s externalitami. Externality ze vzdělání lze rozdělit na pozitivní a negativní. Pozitivním externím efektem dochází ke zvyšování užitku i jedincům, kteří se vzdělávání neúčastní. Cílem státních intervencí je „produkci“ pozitivních externalit podporovat. Negativní externalita je přesným opakem. Příkladem negativního efektu ze vzdělání mohou být některé výsledky výzkumu. Zatím nejsou k dispozici vhodná data a metody pro empirickou verifikaci teorie externalit – zda vůbec existují a jakého významu dosahují. (Slintáková, 2005) Jaké druhy externích efektů ze vzdělání mohou vznikat, je podrobněji rozebráno v kapitole 3.3.

V systému školství lze nalézt příklady všech druhů statků. Základní výzkum může být příkladem statku s externalitami, který by neexistoval bez veřejné podpory, protože užitky z něj jsou velmi rozptýlené a ochota za ně platit je mizivá, ale má přínos ve všech oblastech života. Za soukromý statek lze považovat a poradenské služby poskytované vysokými školami.

1.4 Funkce vzdělání, formy učení

Vzdělání je výsledkem procesu výchovy a vzdělávání. Podle Krebse (2015) je výchova „*formativní proces, v němž jsou záměrným působením utvářeny osobnostní vlastnosti jedince, jeho morální a charakterové vlastnosti a v němž si současně sám jedinec osvojuje určité*

způsoby a normy chování ve společnosti“. Vzdělávání je proces, ve kterém jedinec nabývá informace, dovednosti a metody jejich nabývání. Získané informace mají specifitější funkční využití.

V literatuře se uvádí čtyři funkce vzdělání - preventivní, nápravná, ekonomická a sociálně-kulturní. Preventivní funkce je spojena s všeobecnou kultivací jedince. Vzdělání je z tohoto pohledu nástrojem k nalezení zaměstnání a úspěšnému naplnění řady sociálních rolí v průběhu celého života (rodina, zájmové spolky...). Nápravná funkce chápe vzdělání jako lék společenských problémů. Zpravidla je jí význam vzpomenut po vzniku problému. Ekonomická funkce je nejčastěji se vzděláním spojována. Vyzdvihuje jeho přínos k ekonomické prosperitě státu jako výrobního faktoru. Na této funkci je založena teorie endogenního růstu, která zdůrazňuje skutečnost, že vyspělé ekonomiky jsou dnes založené na znalostech a tradiční výrobní faktory (např. půda) ustupují do pozadí. Sociálně-kulturní funkce vzdělání zahrnuje pestré škálu oblastí. Pro ilustraci jde o vliv při formování základních lidských hodnot (tolerance, úcta...), výchově dětí a formování nové populace, spotřebě hmotných statků i služeb, využití volného času, postojů k veřejnému a politickému dění apod.

Rozeznáváme tři formy učení (vzdělávání):

1. Formální – soustavné vzdělávání ve škole, jehož cílem je získání osvědčení o dosažené kvalifikaci
2. Neformální – mimo vzdělávací systém, např. školení pro zaměstnance
3. Informální – každodenní aktivity, při kterých dochází k získávání informací, např. četba denního tisku

1.5 Vzdělávací systém

V této práci se podrobněji zabývám vysokoškolským vzděláním. Nejprve je však třeba tuto část vzdělávacího systému vymezit. Obsah pojmu *vysokoškolské vzdělání* se mezi státy obvykle liší.

Klasické rozdělení vzdělávacích stupňů na základní, středoškolské a vysokoškolské je vlastní většině zemí. Problém nastává se zvláštnostmi jednotlivých systémů, jako je například v České republice vyšší odborná škola.

Podrobně rozpracovanou strukturu sedmi úrovní vzdělávacího systému, která zahrnuje velké množství druhů studia, vypracovalo v roce 1976 UNESCO – Mezinárodní standardní klasifikace vzdělávání, zkr. ISCED. Cílem bylo umožnit mezinárodní srovnávání. V ISCED je vzdělání rozděleno na preprimární, primární, nižší sekundární, vyšší sekundární,

postsekundární, první stupeň terciárního a druhý stupeň terciárního vzdělání. Terciární vzdělání obsahuje vyšší odborné, vysokoškolské, nebo poslední dva ročníky konzervatoře. Tabulka 2 zjednodušeně shrnuje postsekundární a vyšší vzdělání. Příloha 1 zobrazuje český vzdělávací systém včetně klasifikace ISCED (Urbánek, 2007)

Tabulka 2 Klasifikace ISCED 97

Stupeň	Název	Popis	ČR
ISCED 4	postsekundární, nikoliv terciární vzdělání	Věk vstupu – více než 16 let Délka studia – 2 roky 4A ... vstup do 5A, 5B 4B ... vstup do 5B 4C ... vstup na trh práce	- nástavbové studium 4 roky (4A) - učební obory, rekvalifikace, kurzy... (4C)
ISCED 5	první stupeň terciárního vzdělání	Věk vstupu – 17-20 let Předpoklad – ukončení ISCED 3A, 3B, 4A 5A ... vysokoškolské instituce poskytují studium s širokým teoretickým základem. Umožněna další vědecká příprava ISCED 6. Délka studia 3-6 let 5B ... kratší prakticky zaměřené studium poskytované nevysokoškolskou institucí. Délka studia 2-4 roky	- bakalářské studium jako předstupeň magisterského (5A) - navazující dvouleté magisterské studium (5A) - vyšší odborné školy (5B) - experimentální vyšší studium na středních odborných školách (5B) - poslední dva ročníky konzervatoře (5B) - bakalářské studium koncipované jako konečné (5B)
ISCED 6	druhý stupeň terciárního vzdělání	Předpoklad – ISCED 5A Délka studia – 3 roky Ukončení vyžaduje předložení doktorské nebo disertační práce	- doktorský program - bývalá vědecká příprava ukončená titulem CSc, či DrSc.

Zdroj: Urbánek (2007)

1.6 Klasifikace vysokých škol

Zákon o vysokých školách dělí vysoké školy podle dvou kritérií – typu nabízených programů a zřizovatele.

Podle typu nabízených programů rozlišuje vysokou školu univerzitní a neuniverzitní. Univerzitní vysoké školy mohou nabízet studijní programy od bakalářského po doktorský a uskutečňovat vědeckou, výzkumnou či uměleckou činnost s nimi související. Neuniverzitní vysoké školy zpravidla realizují jen bakalářské programy, výjimečně magisterské. Nemají strukturu fakult.

Dle zřizovatele rozdělujeme vysoké školy na veřejné, státní a soukromé. Veřejná vysoká škola se zřizuje i zrušuje zákonem. Činnost a hospodaření veřejné vysoké školy spadá do samosprávné působnosti, musí však být v souladu s jejími vnitřními a jinými zvláštními předpisy. Státní orgány mohou do činnosti zasahovat jen v mezích zákona. Státní vysoká škola je Policejní akademie ČR v Praze a Univerzita obrany. Státní školy jsou součástí Ministerstva vnitra a Ministerstva obrany. Státní školy se, na rozdíl od škol veřejných, musí ve věcech jako stanovení počtu nově přijímaných studentů nebo poplatků řídit rozkazy nadřízených ministerstev. Soukromá škola je právnická osoba se sídlem na území členského státu Evropské unie s povolením Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy tuto činnost provozovat v ČR. Soukromá škola si musí finanční prostředky na úhradu své činnosti zajistit sama.

Veřejné vysoké školy jsou typicky univerzitní s výjimkou Vysoké školy polytechnické v Jihlavě a Vysoké školy technické a ekonomické v Českých Budějovicích. Soukromé školy jsou naopak zpravidla neuniverzitní. V roce 2007 se ovšem univerzitou staly Vysoká škola Jana Ámose Komenského a Metropolitní univerzita Praha. (Adámek, 2012)

2 Financování vysokých škol

2.1 Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

Ústředním orgánem sektoru školství je Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen „MŠMT“). Působnost ministerstva je vymezena v § 87 zákona o vysokých školách, podle kterého MŠMT mj.:

- rozděluje finanční prostředky ze státního rozpočtu z kapitoly školství a kontroluje jejich využití,
- kontroluje hospodaření veřejných vysokých škol,
- uděluje státní souhlas soukromé vysoké škole,
- přiznává stipendia hrazená ze státního rozpočtu,
- poskytuje účelovou podporu z evropských fondů.

Tabulka 3 Výdaje MŠMT v letech 2012-2015

	2012	2013	2014	2015
Výdaje celkem v mil. Kč	137 851,2	140 411,7	137 301,2	135 904,5
1. vysoké školy	15,39 %	15,53 %	15,86 %	15,81 %
2. výzkum, vývoj a inovace	15,27 %	15,50 %	12,04 %	12,68 %
3. výdaje regionálního školství a přímo řízených organizací	62,04 %	60,70 %	63,20 %	66,37 %
4. podpora činnosti v oblasti mládeže	0,14 %	0,15 %	0,15 %	0,15 %
5. podpora činnosti v oblasti sportu	2,16 %	2,12 %	2,17 %	2,19 %
6. ostatní	4,99 %	6,00 %	6,59 %	2,8 %

Zdroj: MŠMT (2015b), vlastní zpracování

MŠMT hospodaří řádově s 135-140 miliardami Kč. Vysokým školám z této sumy připadá 15-16 %, po podpoře regionálního školství je to druhá největší položka. V posledních dvou letech ovšem poklesl objem prostředků určený pro výzkum, který lze považovat za součást financí plynoucích vysokým školám.

2.2 Financování veřejných vysokých škol

Podle zákona o vysokých školách je veřejná vysoká škola povinna každoročně sestavovat rozpočet, který nesmí být deficitní, a hospodařit podle něj. Příjmy tvoří zejména:

- příspěvek ze státního rozpočtu na vzdělávací a vědeckou, výzkumnou, vývojovou a inovační, uměleckou nebo další tvůrčí činnost (dále jen "Příspěvek"),
- podpora výzkumu, experimentálního vývoje a inovací z veřejných prostředků,
- dotace ze státního rozpočtu,
- poplatky spojené se studiem,
- výnosy z majetku,
- jiné příjmy ze státního rozpočtu, ze státních fondů, z Národního fondu a z rozpočtů obcí a krajů,
- výnosy z doplňkové činnosti,
- příjmy z darů a dědictví.

Příspěvek je poskytován v rámci 4 rozpočtových okruhů – Institucionální část rozpočtu, Sociální záležitosti studentů, Rozvoj vysokých škol, Mezinárodní spolupráce a ostatní.

Alokaci finančních prostředků do jednotlivých okruhů uvádí Tabulka 4.

Tabulka 4 Podíl jednotlivých ukazatelů na rozpočtu vysokých škol v r. 2014

Rozpočet vysokých škol v r. 2014	19 907,3 mil. Kč
Institucionální část rozpočtu	80,3 %
Ukazatel A - studijní programy	62,3 %
Ukazatel K – kvalita	18,1 %
Sociální záležitosti studentů	10,9 %
Ukazatel C - stipendia pro doktorandy	5,5 %
Ukazatel J - dotace na stravování	0,8 %
Ukazatel S - sociální stipendia	0,2 %
Ukazatel U - ubytovací stipendia	4,4 %
Rozvoj vysokých škol	5,8 %
Mezinárodní spolupráce a ostatní	3,0 %
Ukazatel D - mezinárodní spolupráce	1,8 %
Ukazatel F - Fond vzdělávací politiky	1,2 %

Zdroj: MŠMT, vlastní zpracování

Institucionální část rozpočtu je založena na rozsahu, ekonomické náročnosti a kvalitě výkonů vysokých škol.

První dva aspekty kvantifikuje ukazatel A – počet studentů ve studijních programech, který se vypočítá jako podíl normativního počtu studentů dané školy na celkovém normativním počtu všech škol. Tento poměr poté odpovídá podílu školy na finančních prostředcích alokovaných pro ukazatel A. Normativní počet studentů je definován jako součin přepočteného počtu studentů a průměrného váženého koeficientu ekonomické náročnosti (dále jen „KEN“) jeho studia. Do přepočteného počtu studentů se zahrnují studenti, kteří nepřekročili standardní dobu studia o více jak jeden rok. KEN zohledňuje odlišnou ekonomickou náročnost studijních programů (nejde o skutečnou ekonomickou náročnost v absolutní hodnotě).¹

Ukazatel K zahrnuje deset indikátorů, které se aplikují na všechny vysoké školy bez rozdílu. Záměrem je podpora kvalitních výkonů vysokých škol. Každá škola, obdobně jako u ukazatele A, získává podíl na celkových výsledcích, kterým získá odpovídající část z celkových prostředků přidělených ukazateli K.

Tabulka 5 Nejvýznamnější indikátory kvality a výkonu pro ukazatel K

Indikátory kvality a výkonu pro ukazatel K	100 %
Výsledky výzkumu, vývoje a inovací	34,3 %
Studenti vyslaní a přijatí v rámci mobilitních programů	29 %
Zaměstnanost absolventů	16 %
Ostatní	20,7 %

Zdroj: MŠMT (2015a), vlastní zpracování

Objem výdajů v rámci institucionálního financování je rozdělen v poměru 76 % pro ukazatel A a 24 % pro ukazatel K.

Pro podporu studentů se používá ukazatel C - stipendia pro studenty doktorských studijních programů. Výše příspěvku konkrétní škole se stanoví jako součin rozpočtovaných studentů v prezenční formě studia, kteří nepřekročí standardní dobu studia, a jednotkové částky stipendia. Výpočtová částka na jednoho doktoranda vychází z možností rozpočtu a určuje ji ministerstvo.

Dotace na stravování (Ukazatel J) je určena výpočtovou částkou na jedno hlavní jídlo a množstvím vydaných hlavních teplých pokrmů ve stravovacích zařízeních (studené se přepočítává koeficientem 0,4).

¹ KEN nabývá hodnot: 1,00; 1,20; 1,65; 2,25; 2,80; 3,50; 5,90. Hodnota 1,00 je přiřazována humanitním a ekonomickým oborům, nejvyšší koeficienty mají umělecké programy. Počet studentů se může mírně změnit po uplatnění indikátorů kvality a výkonu pro ukazatel A.

Příspěvek na ubytovací stipendium (Ukazatel U)² škola získává na základě poměru jejích studentů na celkovém počtu studentů, kteří mají na stipendium nárok a celkové sumě prostředků, která je k tomuto účelu vyhrazena.

Dotace na sociální stipendia (Ukazatel S) se stanoví jako součin počtu studentů, kteří mají na stipendium nárok a výše stipendia na jednoho studenta. Stipendium se poskytuje na deset měsíců.

Dále mohou vysoké školy získat dotace na realizaci projektů úspěšných ve výběrovém řízení na centralizované rozvojové projekty a příspěvek na schválené institucionální plány.

Příspěvek na podporu mezinárodní spolupráci je přidělován na základě prostředků získaných z programu Erasmus (Ukazatel D). Cílem ukazatele F je podporovat systematické aktivity vysokých škol a vytvořit rezervu pro případ mimořádných událostí. (MŠMT, 2015a)

V rámci regionální politiky Evropská unie podporuje státy, které nedosahují 75 % průměrné úrovně HDP na osobu nebo státy se sociálními problémy, dotacemi. Mimo jiné, na podporu vzdělávání, zaměstnanosti a mobility pracovních sil byl vytvořen Evropský sociální fond, ze kterého byl v období 2007-2014 financován Operační program Vzdělávání pro konkurenceschopnost (dále jen „OP VK“). Cílem OP VK bylo zkvalitňování systému vzdělávání na všech úrovních a vytvoření systému celoživotního vzdělání. Dále, posílení flexibility absolventů uplatnitelných ve znalostní ekonomice a udržitelného rozvoje ČR. V letech 2007-2013 bylo na podporu vysokoškolského vzdělání v rámci projektu OP VK vynaloženo ze zdrojů EU 246 555 612 EUR.³

Zákon o vysokých školách říká, že veřejná vysoká škola může úplatně vykonávat doplňkové činnosti. Tím je například celoživotní vzdělávání. Jeho cenu si stanovuje sama.

Dalším zdrojem jsou poplatky spojené se studiem. Základem pro stanovení poplatku je 5 % z průměrné částky připadající na jednoho studenta z celkových neinvestičních výdajů poskytnutých MŠMT veřejným vysokým školám. Dle zákona o vysokých školách může veřejná vysoká škola stanovit poplatek za přijímací řízení, který činí nejvýše 20 % základu. Za překročení standardní doby studia zvětšenou o jeden rok, se vybírá poplatek minimálně v hodnotě jedenapůlnásobku základu za každých započatých 6 měsíců studia. Poplatek

² Podmínkou pro získání stipendia je, že student studuje v prezenční formě studia, v prvním studijním programu, nebo na něj navazujícím, nepřekročil standardní dobu studia, nemá místo trvalého pobytu v okrese, v němž studuje (je-li místo studia hlavní město Praha, nemá místo trvalého pobytu na území hlavního města Prahy)

³ Dostupné z: <http://www.op-vk.cz/cs/siroka-verejnost/zakladni-dokumenty-op-vk/vyrocní-zpravy-op-vk.html>

za studium v dalším bakalářském nebo magisterském programu, pokud nejde o souběžná nebo navazující studia, může být stanoven ročně jako 100 % základu. Na poplatek za studium v cizím jazyce se neuplatňují pravidla základu a určuje je škola.

2.3 Financování soukromých škol

Soukromé vysoké školy jsou zpravidla odkázány na výběr školného. Cena jednoho semestru se pohybuje v rozmezí od 2 900 Kč do 90 000 Kč. Nejčastěji činí 25 000 Kč za semestr bakalářského programu a 30 000 Kč za semestr magisterského programu.⁴ Limit výše školného není zákonem stanoven. Lze předpokládat, že výše školného odráží poptávku po studiu, ekonomickou náročnost studia, kvalitu vzdělání a jiné faktory.

Soukromé školy vznikají jako obecně prospěšné společnosti, společnosti s ručením omezeným nebo akciové společnosti. MŠMT může poskytnout příspěvek pouze soukromé škole jako obecně prospěšné společnosti, která nabízí program ve veřejném zájmu. Veřejným zájmem se rozumí program, který nenabízí veřejná vysoká škola, nebo je pro studenty obtížně dostupný. Z veřejného rozpočtu může soukromá vysoká škola na základě žádosti získat prostředky na sociální a ubytovací stipendia. Na dotaci není právní nárok a o její případné výši rozhoduje MŠMT. Při rozhodování o výši dotace MŠMT přihlíží k stipendijnímu řádu školy, Dlouhodobému záměru vzdělávací a vědecké, výzkumné, vývojové, umělecké nebo další tvůrčí činnosti školy a MŠMT, počtu studentů splňujících podmínky pro získání stipendia a jiným kritériím. V roce 2015 byla v rozpočtu vysokých škol soukromým vysokým školám vyčleněna částka 2 000 000 Kč na sociální stipendia a 52 939 000 Kč na ubytovací stipendia. Meziročně došlo k poklesu o 21,4 % a 6,3 %.⁵ Ostatní příjmy jsou podobné příjmům veřejných vysokých škol (výnosy z majetku, dary a dědictví...), jsou však v poměru ke školnému zanedbatelné.

2.4 Výdaje na terciární vzdělání v ČR v kontextu EU

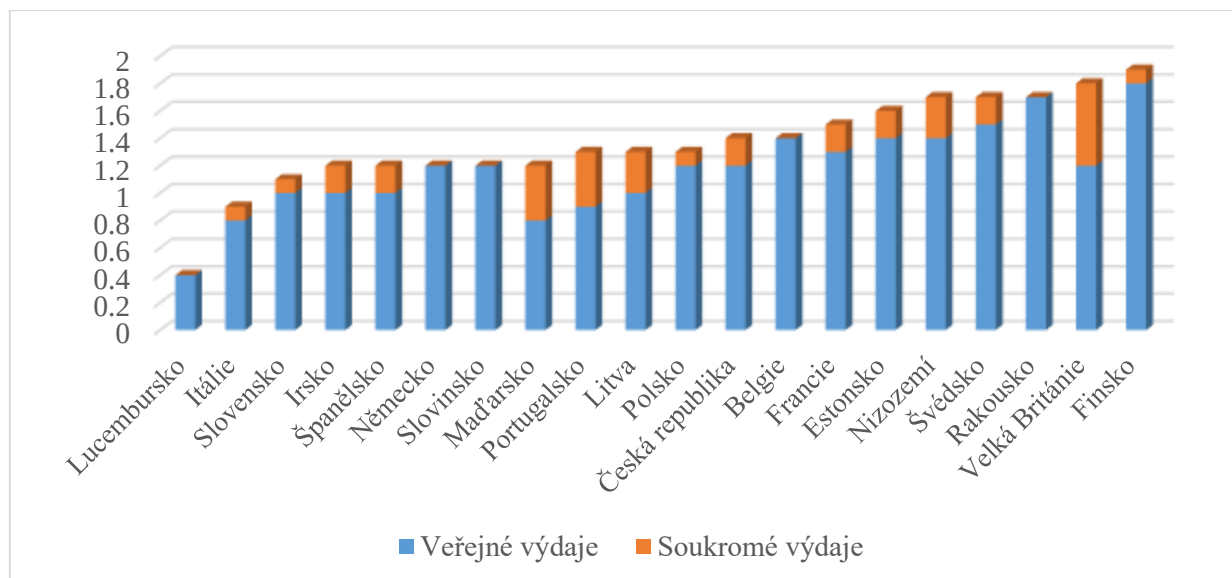
Vyspělé státy vzdělání přikládají váhu, protože uznávají jeho pozitivní vliv nejen na úrovni individuální, ale i makroekonomické, resp. považují ho za smíšený statek. Vzdělání je základem rozvoje společnosti, růstu ekonomiky a její vyšší produktivity, a proto je předurčen částečně k veřejnému financování. Do jaké míry je vzdělání pro stát prioritní vyjadřuje ukazatel výdajů na vzdělání jako procento HDP (Graf 1). Česká republika v roce 2015 vynaložila na vzdělání

⁴ Dostupné z: <http://vysokeskoly.com/prehled-skolneho/>

⁵ Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/vysoke-skolstvi/rozpis-rozpocet-vysokych-skol-na-rok-2015>

1,4 % HDP. V rámci EU se pohybuje kolem průměru. Oproti USA to ovšem byla poloviční suma.

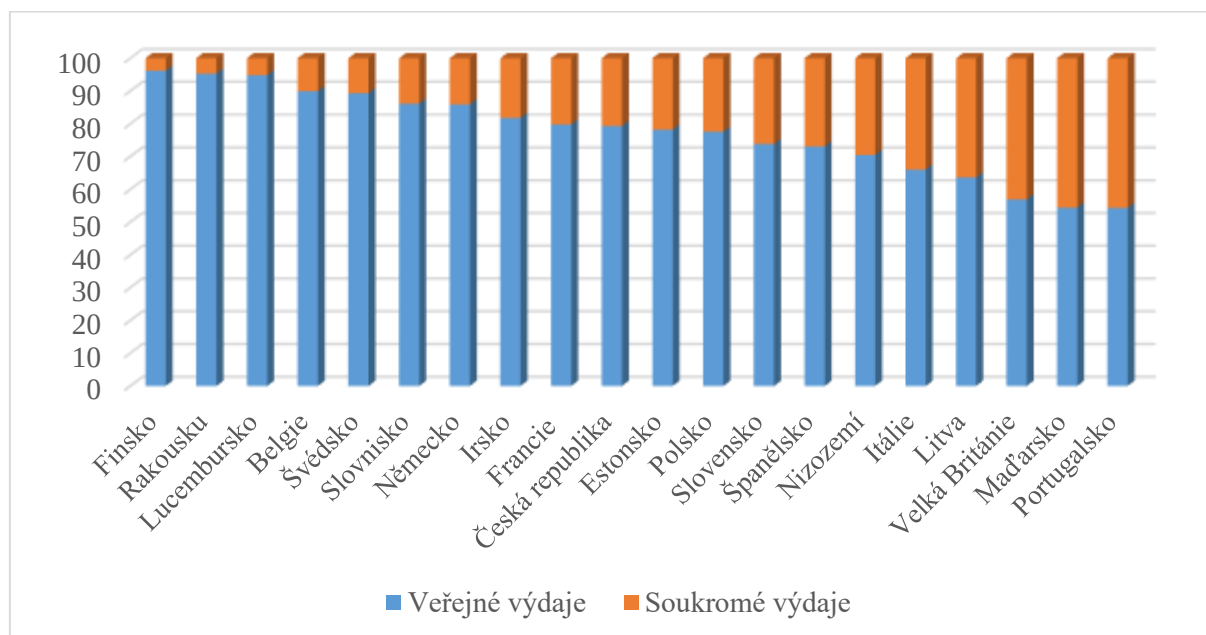
Graf 1 Výdaje na terciární vzdělávání (% z HDP) v EU v r. 2015

Zdroj: OECD (2015), vlastní zpracování

Graf 2 ukazuje, z jakých zdrojů je vzdělání hrazeno. V EU stále převažuje veřejné financování vzdělání. Průměrně 77,3 % výdajů je veřejných. I v tomto ohledu se Česká republika se s 79,3 % jeví jako průměrná. Diametrálně odlišné je opět USA, kde veřejné výdaje činí pouze 37,8 %.

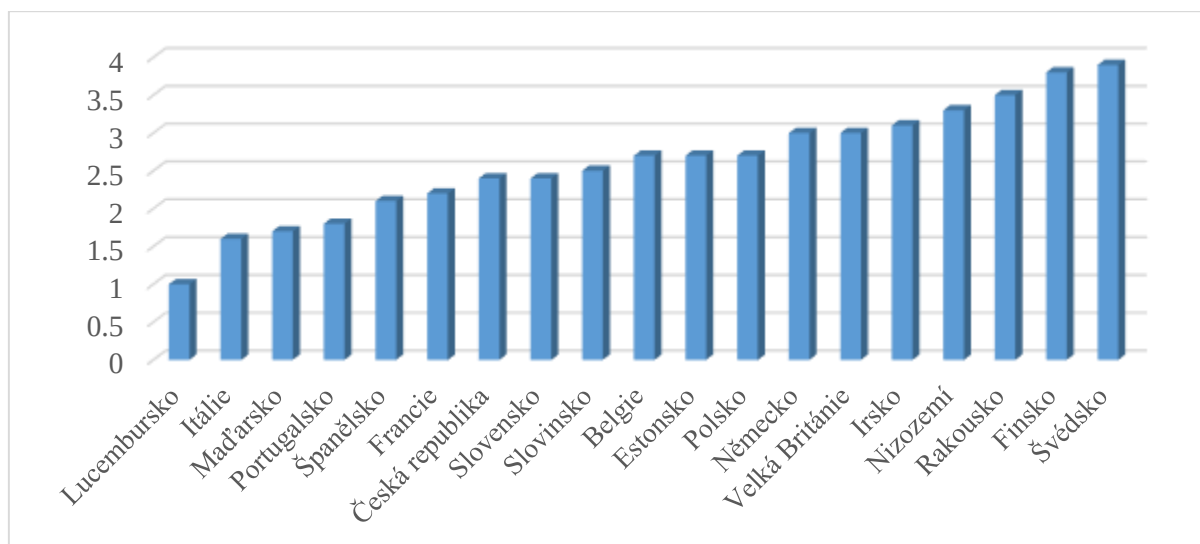
Graf 2 Podíl veřejných a soukromých výdajů na vzdělání v EU v r. 2015 (v %)

Zdroj: OECD (2015), vlastní zpracování

Třetím možným hlediskem pro srovnání způsobu financování vzdělávání je procento z celkových veřejných výdajů. V průměru státy EU vynakládají 2,6 % z celkových veřejných výdajů na vzdělávání. ČR v roce 2015 investovala 2,4 %.

Graf 3 Veřejné výdaje na vzdělání jako podíl celkových veřejných výdajů (v %)

Zdroj: OECD (2015), vlastní zpracování

2.5 Argumenty pro a proti veřejnému zabezpečení a financování vysokoškolského vzdělání

V závislosti na tom, za jaký typ statku je vzdělání považováno, existují rozličné argumenty pro i proti veřejnému financování školství.

Mezi nejčastěji používané argumenty ve prospěch veřejného zabezpečení patří výskyt externalit. Jak již jednou bylo řečeno, neexistuje způsob, jak jejich význam kvantifikovat, obecně se ale předpokládá, že existují. Proto investice do vzdělání není investicí osobní a neměl by náklady nést jednotlivec, alespoň ne zcela.

Důvodem pro financování statků z veřejných rozpočtů je nerovné rozdělení bohatství ve společnosti. Jeho důsledkem je nerovný přístup ke spotřebě statků z důvodu platební neschopnosti postižených jedinců, který je nespravedlivý. Veřejné zabezpečení povede k zajištění rovného přístupu či snížení nerovnosti. Nejen, že nerovný přístup není spravedlivý, ale rovněž může vést k zvyšování sociálního napětí. V případě veřejného financování může dojít k jeho minimalizaci či sociální mobilitě, která je považována za pozitivní jev.

Na předchozí odstavce částečně navazuje argument selhání na finančním trhu. Může nastat situace, kdy si jedinec bude ochotný v době platební neschopnosti sjednat půjčku na financování studia, ovšem půjčka mu nebude poskytnuta, protože pro finanční instituci nebude výhodná. Tím se vracíme zpět do výchozí situace, která je ovšem nyní zapříčiněna navíc selháním finančního trhu. Je tak znemožněno jakékoliv jiné řešení dané situace, než veřejným poskytnutím statku.

Možným negativním dopadem veřejného zabezpečování je jev přetížení a nadspotřeby. Obě situace vznikají, pokud je statek poskytován zdarma. Nadspotřeba je typická pro veřejné statky. Spotřebitel si často neuvědomuje, že takový statek není zadarmo, protože jej nepřímo platí skrze daně, ovšem tato mylná domněnka jej vede k tomu, že statku poptává maximální možné množství, resp. dokud se jeho mezní užitek nerovná nule. Zvyšující se poptávka působí na růst nabídky a statku je poskytováno stále vyšší množství, které je ale nutné uhradit a dojde tak k růstu daní. Nadspotřeba vede k neefektivnímu plýtvání zdrojů, kdy jsou užitky menší než náklady. K přetížení zpravidla dochází u smíšených statků s omezenou kapacitou. Protože zdarma poskytovaný statek láká ke spotřebě nadbytek spotřebitelů, ale kapacita není dostatečná, sníží se užitek všech. Řešením by mohlo být zavedením regulačního poplatku nebo směrných čísel. Tuto problematiku lze zastřešit argumentem morálního hazardu.

Ve prospěch zavedení školného se uvádí předpokládaná pozitivní změna v chování studentů i škol. Zvýšené náklady budou motivovat studenty k větším výkonům, protože se pro ně vzdělání stane cennějším. Školy, resp. kantoři budou poskytovat kvalitnější vzdělání, protože s vyšším platem vzroste jejich ochota a studenti to za své peníze budou vyžadovat. Školy jako instituce budou pružněji reagovat na poptávku studentů, protože dojde k vytvoření vztahu prodejce - zákazník.

S vyššími platy učitelů souvisí problém financování škol. Zastánci zavedení školného tvrdí, že by mohlo dojít k navýšení rozpočtu škol, dokonce do té míry, která by umožnila rozšíření kapacit. Zároveň by také mohlo pomoci snížení nerovnosti v přístupu ke vzdělání.

K prvnímu bodu Jan Keller (2010) namítá, že náklady na studium, nejen ušlé zisky, jsou již tak vysoké, že pokud student není motivován nyní, 10.000 Kč⁶ za semestr jeho přístup nezmění. Neuvažuje se ani o sociálním postavení studenta. Jedinec z relativně chudšího prostředí je pravděpodobně dostatečně podnícen i bez školného. Otázkou také je, zda by studenti tlačili na vyšší kvalitu výuky či nikoliv. Pokud je jejich záměrem získat diplom jako formalitu, lze

⁶ V posledním návrhu při debatě o zavedení školného se uvažovalo o sumě 10.000 Kč za semestr.

naopak předpokládat, že ocení nižší nároky a snadnější cestu k jeho získání, přičemž může dojít naopak k poklesu kvality vzdělání. Financování vysokých škol podle Kellera problém je, ale školné ho nevyřeší. Předpokládá, že o to, o co se zvýší příjem škol ze školného, se sníží příjem škol ze státního rozpočtu.

K argumentaci vyšší kapacitou škol se Keller ani nevyjadřuje a k nerovnosti přistupuje skepticky. Podle něj by naopak vzrostla. Navrhovaný model školného nerespektuje platovou nerovnost mezi pohlavími, protože školné by bylo jednotné. Nerovnost je taky mezi studenty pocházejícími z univerzitních a jiných měst. Studenti z jiných měst nemůžou nijak ušetřit náklady za ubytování a dopravu. Nemají ani tolik sociálních vazeb, které by mohli využít k získání dobře placené brigády, aby náklady pokryli.

O dopadech zavedení školného na chování jednotlivých aktérů byla Evropskou komisí (2014) zpracována rozsáhlá studie v devíti státech s různými modely financování a školného. Klíčovými závěry této studie jsou:

- Zvýšení školného nemá dopad na poptávku, pokud není vysoké a je spojeno s podporou studentů.
- Zavedení školného nevede ke zvýšení kvality výuky.
- Zavedení školného vede ke zvýšení finančních prostředků škol.
- Zavedení školného nemá vliv na chování škol.

Školné nemá negativní dopad na počty studentů. V některých zemích po zvýšení školného naopak došlo k nárůstu. Jestliže ve sledovaných zemích počet studentů poklesl, příčinou byly demografické změny. Jediným příkladem šoku, který způsobil pokles studentů, je Anglie v roce 2012. Ten ale netrval dlouho a počet studentů se opět stabilizoval. Pokud jde o strukturu studentů (věkovou, genderovou, sociální), vliv školného nebyl prokázán. Při posuzování dopadů školného je třeba brát ohled na způsob podpory studentů. Studie prokázala, že ačkoliv země podceňují provázanost těchto dvou nástrojů, chování studentů je jí podmíněno. Formy podpory v analyzovaných zemích byly rozmanité – slevy na dani, studentské půjčky, stipendia, jiná podpora.

Ke zvýšení kvality nedochází z důvodu vynakládání získaných dodatečných zdrojů na řízení škol či administrativu, nebo zvyšování kapacity. Například v Kanadě došlo ke zvyšování podílu počtu studentů na jednoho pedagoga až o 20 %.

Celkový objem finančních prostředků, se kterými školy disponují, se vyvíjí podle zamýšlených cílů. Pokud záměrem bylo změnit podíl veřejných a soukromých výdajů na školství, celková suma zůstává stejná. V případě, kdy bylo cílem získat více zdrojů, celková suma vzrostla. Výjimkami jsou období ekonomické krize a situace enormního nárůstu počtu studentů.

Podle studie nemá školné vliv ani na chování škol, které je determinováno komplexněji více podněty. Škola například nebude kvůli školnému usilovat o více studentů, pokud se tak již chová na základě finančního impulzu, resp. objem finančních prostředků je odvozen od počtu studentů. Školy také většinou nemají dostatek autonomie, aby mohly reagovat na poptávku studentů. Významnější změny ve studijních programech zapříčinily změny ve vzdělávacích strukturách – vznik soukromých vysokých škol či vyšších odborných škol.

3 Návratnost investic do vysokoškolského vzdělání

3.1 Náklady a výnosy investic do vysokoškolského vzdělání

V předcházejících kapitolách byly v souvislosti se studiem vysoké školy zmíněny náklady i výnosy. Náklady a výnosy lze klasifikovat na soukromé a veřejné nebo přímé a nepřímé.

Tabulka 6 Příklady nákladů a výnosů investic do vysokoškolského vzdělání

	Náklady přímé	Náklady nepřímé	Výnosy přímé	Výnosy nepřímé
Soukromé	Výdaje na studijní pomůcky	Ušlé výdělky studentů	Vyšší příjmy	Větší osobní uspokojení
Veřejné	Příspěvky vysokým školám ze státního rozpočtu	Nižší daňový příjem státu po dobu studia	Nižší sociální transfery	Nižší kriminalita

Zdroj: Urbánek (2007), vlastní úprava

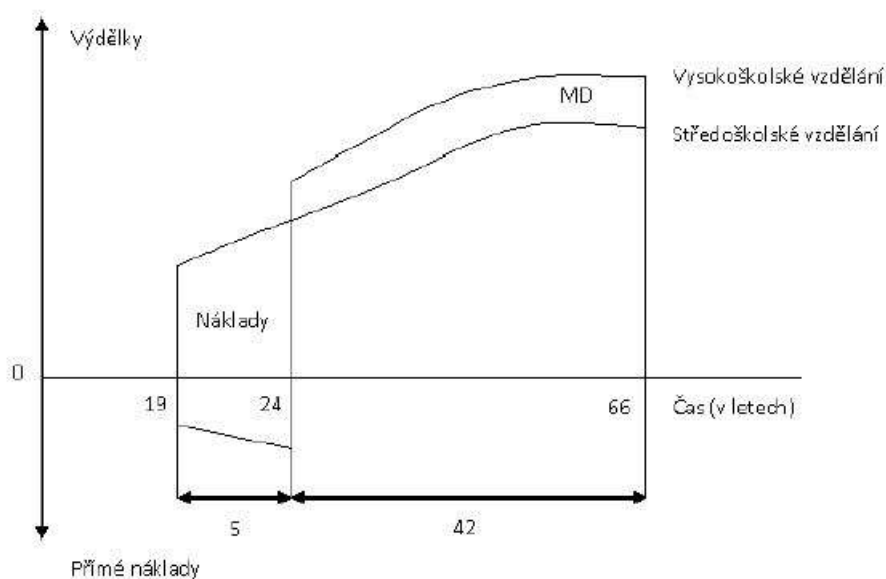
Obecně vzato je výhodnost investice posuzována na základě srovnání nákladů a výnosů. Z prvního rozdělení vychází konkrétní způsoby hodnocení těchto investic. V případě, kdy uvažujeme pouze veřejné náklady nebo výnosy, hovoříme o fiskální míře návratnosti. Soukromá míra návratnosti zahrnuje jen soukromé náklady a výnosy. Možné je počítat se soukromými i veřejnými náklady a výnosy, poté uvažujeme o společenské míře návratnosti.

Náklady vznikají během doby studia, zatímco výnosy jsou realizovány po vstupu absolventa na trh práce, téměř celý zbytek života. Při výpočtu návratnosti lze náklady zahrnovat v plné výši, ale v případě výnosů je zpravidla uvažován jen rozdíl mezi hodnotami platnými pro středoškolské vzdělání a vysokoškolské vzdělání (dále jen „diferenciál“). (Urbánek, 2007)

Výnosy jsou v průběhu let rostoucí s přibývajícími zkušenostmi. Vysoký věk ovšem způsobuje nižší produktivitu práce, ke konci produktivního života dochází k poklesu tempa růstu příjmů, nebo k poklesu absolutnímu. To se projevuje konkávním tvarem příjmové funkce. Průběh nákladů a výnosů v závislosti na věku jednotlivce znázorňuje Obrázek 1.

I ve vzdělání platí zákon klesajících výnosů. Jedinec disponuje omezeným množstvím času, a s každým dalším rokem studia se zkracuje doba, kdy může výnos realizovat. Náklady s dodatečným rokem studia rostou. (Urbánek, 2009)

Obrázek 1 Průběh nákladů a výnosů v čase – výdělková funkce

Zdroj: Finardi (2013)

3.2 Soukromá míra návratnosti

Soukromá míra návratnosti zahrnuje přímé soukromé výdaje, kterými jsou nepochybně výdaje na studijní pomůcky a poplatky spojené se studiem včetně školného. Spornou položkou, kterou ale někteří autoři rovněž uvažují, jsou životní náklady studentů. Významnou námitkou v neprospěch započítávání těchto nákladů je, že by byly jednotlivcem vynakládány i v případě, kdy by namísto vzdělání zvolil pracovní úvazek. (Brožová, 2012) Oportunitní náklady odráží ušlé výděly po dobu studia, po kterou by bývali mohli pracovat. Soukromým přímým výnosem je mzdový diferenciál, vyšší postavení a lepší šance na nalezení zaměstnání. Nepřímým výnosem je vyšší spokojenost jednotlivců spojená s lepšími životními podmínkami a zároveň možností tyto podmínky ovlivňovat. Jde především o hodnoty jako je zdraví, kulturní život a volný čas. (Urbánek, 2007) Na soukromou návratnost ale negativně působí efekt zdanění příjmu, efekt sociálního zabezpečení a efekt sociálních dávek. Ve všech třech případech jde o diferenciály. Pozitivně ji ovlivňuje efekt dotací (příspěvky studentům od státu, které snižují soukromé náklady). (Finardi, 2013)

3.3 Fiskální a společenská míra návratnosti

Společenská míra návratnosti v sobě obsahuje aspekty soukromé návratnosti, s výjimkou školného na veřejných školách, které se z tohoto pohledu považuje za transfer, pokud je školství převážně financováno z veřejných zdrojů a fiskální míry návratnosti. (Urbánek, 2007)

Veřejnými náklady jsou prostředky ze státního rozpočtu plynoucí vysokým školám, které jsou podrobně analyzovány v kapitole 2.2, a nižší daňový výnos v průběhu studia. Efekt daně z příjmů ale působí pozitivně po zbytek produktivního života jednotlivce. Stejný mechanismus platí i pro efekt sociálního pojištění. Shodně jako u soukromé míry návratnosti působí pozitivně efekt nezaměstnanosti, ale opačně efekt dotací. Vliv efektu sociálních transferů na společenskou míru návratnosti je pozitivní. Dosud zmíněné faktory pro výpočet návratnosti používá OECD. Společenskými výnosy jsou i úspory ze vzniklých externalit, které jsou sice obtížně vyčíslitelné, ale obecně jsou přijímány jako existující a významné. Vzdělanější populace je méně sociálně problematická a více soudržná, proto dochází k úspoře nejen sociálních podpor, především ve spojení s nezaměstnaností, ale také výdajů na zajištění bezpečnosti. Nebyl však prokázán přímý vliv vzdělání na snížení kriminality, protože finanční trestné činy jsou páčány jedinci s vyšším dosaženým vzděláním. Na trhu práce vzdělanější jedinec efektivněji vybírá zaměstnání. Dalším výstupem mohou být efektivněji fungující demokratické instituce nebo rozvoj neziskového sektoru. (Slintáková, 2005) Vzdělanější jedinec, který si osvojuje více kulturních a jiných hodnot, žije lepším životním stylem a více dbá o své zdraví. V důsledku dojde ke snížení výdajů na zdravotnictví. Tento vliv je však třeba posuzovat v souvislosti s delší délkou života jednotlivce a důchodového systému. (Finardi, 2013)

Argument vyšší politické stability a společenské soudržnosti bývá znevažován tím, že většina revolucionářů v historii měla vyšší vzdělání.

3.4 Metody výpočtu

Tzv. propracovaná metoda je nejsložitější způsob výpočtu míry návratnosti. Jejím výstupem je diskontní míra vyrovnávající všechny výnosy a náklady při respektování běhu času, tzv. vnitřní výnosové procento. Vyjadřuje úrokovou míru, při které se čistá současná hodnota peněžních toků rovná nule. Tímto způsobem vypočtenou návratnost lze porovnat s požadovanou výnosností nebo s výnosovým procentem jiných investic. Soukromé výnosové procento lze vyjádřit vztahem,

$$\sum_{t=s_h+1}^{s_h+N} \frac{E_{ht}-E_{st}}{(1+r_h)^t} = \sum_{t=1}^{s_h} \frac{E_{st}+C_{ht}}{(1+r_h)^t} \quad (1)$$

kde r_h je míra návratnosti, E_{ht} jsou roční výdělky s vysokoškolským vzděláním, E_{st} jsou roční výdělky se středoškolským vzděláním, C_{ht} jsou roční náklady na studium, s_h je doba studia a N doba pracovního života. Tato metoda je náročná na množství dat. Výpočet zkresluje odhady

budoucích výdělků, délky života jedince a jiné faktory, které mohou mít na výši mzdy vliv, ale nejsou v tomto modelu zahrnuty.

Ze stejného vztahu vychází také možnost výpočtu čisté současné hodnoty této investice, tedy vyjádření její hodnoty v současnosti absolutním číslem. Při tomto postupu je hlavním problémem výběr diskontní míry.

Některé nevýhody propracované metody řeší zkrácená metoda. Není tolik náročná na data, ale abstrahuje od konkávního tvaru výdělkové funkce (viz Obrázek 2) i délky života jednotlivce. Míru návratnosti stanovuje takto:

$$r = \frac{AE_i - AE_j}{k_i S_i AE_j} \quad (2)$$

kde AE jsou průměrné výdělky na i -té (vysokoškolské) a j -té (středoškolské) úrovni vzdělání, S_i je doba studia a k_i koeficient vyjadřující poměr nákladů a průměrných výdělků. Pokud je školství plně financováno z veřejných zdrojů, tak $k=1$. Pro výpočet soukromé míry návratnosti $k_i = C_t / AE_j$, kde C_t jsou soukromé náklady. Pro společenskou míru návratnosti $k_i = C_t + C_p / AE_j$, kde C_p jsou veřejné náklady. (Urbánek, 2007)

Třetím způsobem výpočtu je metoda funkce příjmů, tzv. Mincerova funkce. Je založená na odhadu regresní rovnice, z jejíž koeficientů lze kalkulovat míru návratnosti. Funkce příjmů má tvar,

$$\ln W = a + bS + cEXP + dEXP^2 + Xf + e \quad (3)$$

kde W jsou výdělky, a je absolutní člen, b , c , d , jsou regresní koeficienty, S je délka studia v letech, EXP je délka pracovního života v letech, Xf je vektor ostatních faktorů, e je náhodná složka. Při zachování průměrné hodnoty EXP se růst výdělků po dodatečném roce vzdělání projeví v míře b , resp. β .

$$\beta \approx \frac{(W_{E+1} - W_E)}{W_E} \quad (4)$$

Míru návratnosti lze spočítat jako,

$$r = \frac{\beta_i - \beta_j}{S_i - S_j} \quad (5)$$

kde S je délka i -tého (vysokoškolského) a j -tého (středoškolského) studia.

Ani tato metoda neposkytuje přesný odhad. Jejím nedostatkem je zanedbání nákladů jako například školného. Není také vhodná pro srovnávání odlišných studijních oborů, protože doba studia může být různá. (Jílková, 2012)

3.5 Dotazníkové šetření

V průběhu akademického roku 2015/2016 jsem vypracovala dotazník⁷, kterým jsem oslovila studenty ekonomických vysokých škol v Praze s cílem získat potřebná data k odhadu očekávané míry návratnosti. Jako zástupce veřejných škol byla vybrána Vysoká škola ekonomická v Praze. Soukromé vysoké školy zastupovaly Bankovní institut vysoká škola, a.s. a Vysoká škola obchodní, o.p.s. Celkem se podařilo sesbírat odpovědi od 183 respondentů, z toho 53,55 % ze soukromých škol a 46,45 % z veřejné školy, s následujícím rozdělením a charakteristikami.

Tabulka 7 Struktura respondentů - pohlaví

	Soukromá VŠ		Veřejná VŠ		CELKEM	
Muž	34	34,69 %	34	40 %	68	37,16 %
Žena	64	65,31 %	51	60 %	115	62,84 %
CELKEM	98	100 %	85	100 %	183	100 %

Zdroj: Vlastní dotazníkové šetření

Tabulka 8 Struktura respondentů – studijní program

	Soukromá VŠ		Veřejná VŠ		CELKEM	
Bakalář	59	60,20 %	47	55,29 %	106	57,92 %
Magistr	39	39,80 %	38	44,71 %	77	42,08 %
CELKEM	98	100 %	85	100 %	183	100 %

Zdroj: Vlastní dotazníkové šetření

Skutečné počty studentů ekonomických oborů uvádí Tabulka 9 a 10. Podíl studentů soukromých a veřejných škol v realitě je 22,42 % ku 77,58 %.

⁷ Viz Příloha 2

Tabulka 9 Struktura studentů ekonomických oborů - pohlaví

	Soukromá VŠ		Veřejná VŠ		CELKEM	
Muž	7.440	47,61 %	21.791	40,30 %	29.231	41,94 %
Žena	8.187	52,39 %	32.283	59,70 %	40.470	58,06 %
CELKEM	15.627	100 %	54.074	100 %	69.701	100 %

Zdroj: MŠMT, vlastní úprava

Tabulka 10 Struktura studentů ekonomických oborů - studijní program

	Soukromá VŠ		Veřejná VŠ		CELKEM	
Bakalář	11.749	75,18 %	34.129	63,12 %	45.878	65,82 %
Magistr	3.854	24,66 %	18.224	33,70 %	22.078	31,68 %
Ostatní	24	0,15 %	1.721	3,18 %	1.745	2,5 %
CELKEM	15.627	100 %	54.074	100 %	69.701	100 %

Zdroj: MŠMT, vlastní úprava

Reprezentativnost vzorku byla ověřena statisticky binomickým testem. Jako testované nulové hypotézy byly použity hodnoty posledních sloupců Tabulky 9 a 10.⁸ Vzorek je reprezentativní pouze z hlediska struktury pohlaví. Oproti realitě jsou v něm ve větší míře zastoupeni studenti soukromých škol a studenti magisterských programů.

Tabulka 11 Test reprezentativnosti výběrového vzorku - binomický test

	H₀	H₁	P-hodnota	Hladina význam.	Závěr
Pohlaví – žena	$\pi = 0,58$	$\pi > 0,58$	0,105	0,05	nezamítám H ₀
Studijní program – Bc.	$\pi = 0,68$	$\pi < 0,68$	0,002	0,05	zamítám H ₀
Typ školy – soukromá VŠ	$\pi = 0,22$	$\pi > 0,22$	0,000	0,05	zamítám H ₀

Zdroj: Vlastní dotazníkové šetření

V odhadu předpokládám, že studenti bakalářských programů budou pokračovat ve studiu v navazujícím magisterském programu. V praxi se však 40 % absolventů po získání titulu Bc. rozhodne ve studiu nepokračovat⁹, tyto informace o studentech ekonomických oborů nejsou k dispozici.

⁸ V práci již od začátku uvažuji pouze o studentech bakalářských a navazujících magisterských studijních programů, studenti jiných programů oslovení dotazníkem nebyli. Nulová hypotéza vychází ze součtu požadovaného výběru studentů Tabulky 10, tj. jen 67 956 studentů, z toho jsou 67,51 % budoucí bakaláři a 32,49 % budoucí magistři. Podíl studentů veřejných a soukromých VŠ je uveden v textu.

⁹ Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/statistika-skolstvi/data-o-studentech-poprve-zapsanych-a-absolventech-vysokych>

Dotazníkem jsem zjistila měsíční životní náklady studentů a očekávané hrubé měsíční příjmy s vysokoškolským i středoškolským vzděláním, ihned po absolvování a po 10 letech praxe. Statistické charakteristiky, standardně používané pro základní popis proměnných, ukazuje Tabulka 12 a 13.

Tabulka 12 Charakteristiky výběrového souboru - náklady

	Náklady na ubytování	Náklady na stravu	Náklady na dopravu	Náklady na učebnice
Počet pozorování	183	183	183	183
Průměr	2987,43	2880,87	1163,72	341,64
Medián	3000,00	3000,00	1000,00	200,00
Modus	0	2000	1000	0
Směr. odchylka	2713,212	1668,228	1149,850	500,387
Minimum	0	0	0	0
Maximum	12000	10000	8000	3000

Zdroj: Vlastní dotazníkové šetření

Tabulka 13 Charakteristiky výběrového souboru - výnosy

	Absolvent VŠ	VŠ 10 let praxe	Absolvent SŠ	SŠ 10 let praxe
Počet pozorování	183	183	183	183
Průměr	26309,55	51087,77	18035,58	27386,47
Medián	25000,00	45000,00	18000,00	25000,00
Modus	25000	40000	20000	25000
Směr. odchylka	6710,469	23697,271	4043,737	8268,675
Minimum	12000	24000	10000	12000
Maximum	50000	150000	30000	70000

Zdroj: Vlastní dotazníkové šetření

Do výpočtu nejsou zahrnuty příjmy studentů, které si vydělají během studia. 72,13 % respondentů při studiu pracuje a 51,91 % pravidelně. Pokud bychom tyto příjmy uznali jako výnosy související se studiem, ovlivňovaly by soukromou míru návratnosti. 71,10 % studentů dosáhne maximálně na hranici 10 000 Kč. 74,62 % pracuje na základě dohod o provedení práce a pracovní činnosti. Z pohledu fiskální a společenské míry návratnosti by proto byly příjmy z práce během studia zanedbatelné.

Tabulka 14 Práce při studiu

	Soukromá VŠ	Veřejná VŠ	CELKEM
Pracuji při studiu	75,51 %	68.24 %	72.13 %
Pravidelná činnost	52,04 %	51,76 %	51,91 %
Příležitostná činnost	23,47 %	16,47 %	20,22 %
Nepracuji při studiu	24,49 %	31.76 %	27.87 %
CELKEM	100 %	100 %	100 %

Zdroj: Vlastní dotazníkové šetření

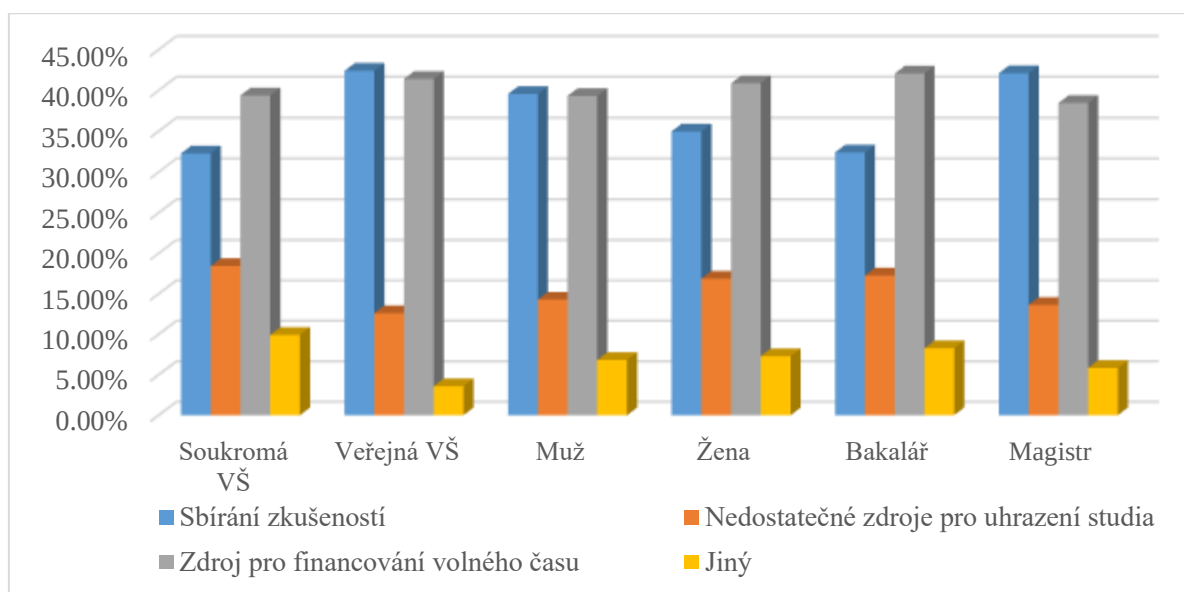
Tabulka 15 Forma pracovní činnosti studentů

	Soukromá VŠ	Veřejná VŠ	CELKEM
Dohoda o pracovní činnosti	100,00 %	100,00 %	100,00 %
2 501 až 10 000 Kč	76,47 %	76,47 %	76,47 %
10 001 až 16 000 Kč	17,65 %	11,76 %	14,71 %
Nad 16 000 Kč	5,88 %	11,76 %	8,82 %
Dohoda o provedení práce	100,00 %	100,00 %	100,00 %
0 až 2 500 Kč	10,00 %	13,04 %	11,11 %
2 501 až 10 000 Kč	70,00 %	78,26 %	73,02 %
10 001 až 16 000 Kč	15,00 %	8,70 %	12,70 %
Nad 16 000 Kč	5,00 %	0,00 %	3,17 %
Podnikání	100,00 %	100,00 %	100,00 %
2 501 až 10 000 Kč	75,00 %	85,71 %	81,82 %
10 001 až 16 000 Kč	25,00 %	0,00 %	9,09 %
Nad 16 000 Kč	0,00 %	14,29 %	9,09 %
Pracovní smlouva	100,00 %	100,00 %	100,00 %
2 501 až 10 000 Kč	23,08 %	33,33 %	27,27 %
10 001 až 16 000 Kč	30,77 %	33,33 %	31,82 %
Nad 16 000 Kč	46,15 %	33,33 %	40,91 %

Zdroj: Vlastní dotazníkové šetření

Motivací studentů je především sbírání zkušeností a získání prostředků pro financování volnočasových aktivit. Jen 16% váhu mají potíže s financováním studia. Tento argument má logicky větší váhu u studentů soukromých vysokých škol, protože jejich náklady na studium jsou vyšší. Viditelný rozdíl je také mezi studenty bakalářských a magisterských programů. Budoucí bakaláři pracují, aby si mohli více užívat volného času, ale magistři kladou vyšší důraz na sbírání zkušeností.

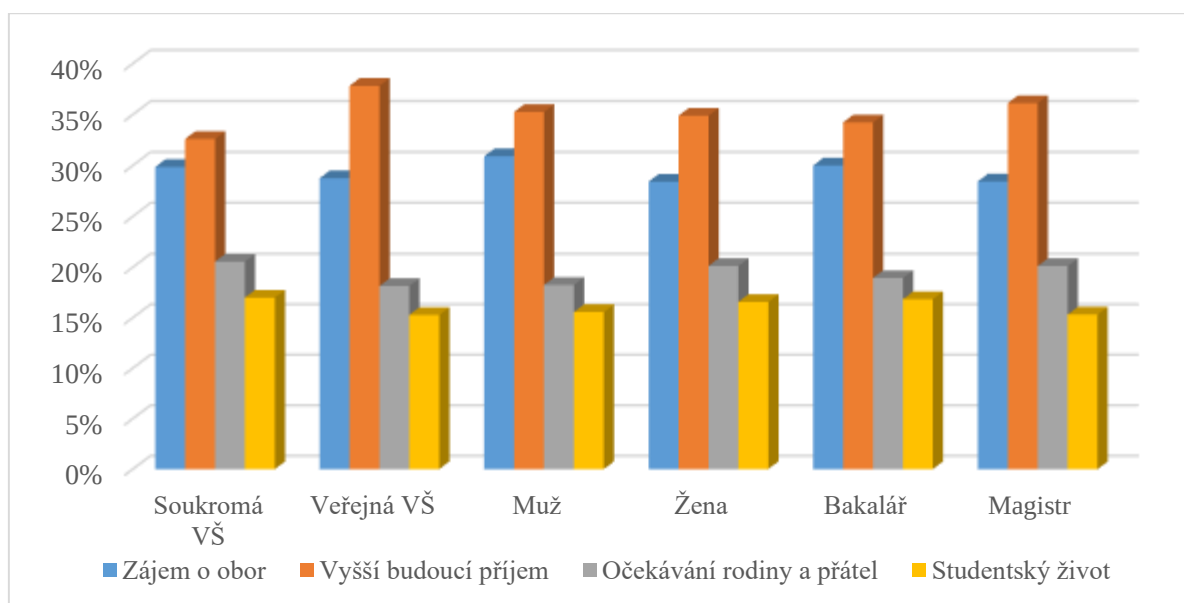
Graf 4 Motivace studentů k práci při studiu¹⁰

Zdroj: Vlastní dotazníkové šetření

Nejsilnější motivací ke studiu je předpokládaný vyšší budoucí příjem. Překvapivě velkou váhu má ale i očekávání okolí studentů a studentský život a to v průměru celkem 35%. Sledované důvody jsou napříč kategoriemi zastoupeny rovnoměrně.

Graf 5 Motivace ke studiu

Zdroj: Vlastní dotazníkové šetření

¹⁰ Součet vah jednotlivých argumentů je 100 %. Stejný způsob byl využit v Grafu 5.

3.6 Odhad soukromé míry návratnosti

Odhad soukromé míry návratnosti provádím metodou vnitřního výnosového procenta. Za náklady považuji životní náklady studentů (ubytování, strava, doprava a jiné výdaje související se studiem) a náklady obětované příležitosti. U studentů soukromých škol navíc školné. Vysoká škola obchodní, o.p.s. za jeden semestr bakalářského studia požaduje 22 500 Kč a za jeden semestr magisterského studia 25 000 Kč.¹¹ Cena za semestr bakalářského programu je na Bankovním institutu vysoké školy, a.s. 28 000 Kč a za semestr magisterského programu 29 000 Kč.¹² Po dobu pětiletého studia jsou tyto náklady konstantní. Výnosem je rozdíl mezi příjmem vysokoškoláka a středoškoláka. Pro odhad soukromé míry návratnosti jsou stanoveny následující předpoklady:

- všichni respondenti se v budoucnu stanou zaměstnanci,
- jejich příjem se jednorázově zvýší po 10 letech praxe,
- období produktivního věku trvá 45 let (od 24 do 69 let věku).

Respondenti odhadovali své hrubé měsíční příjmy, ale v samotném odhadu pracuji s čistými příjmy. Při výpočtu byla použita legislativní úprava mezd platná v roce 2014,

- sazba daně z příjmu 15 %,
- sazba veřejného zdravotního pojištění 13,5 % (zaměstnanec hradí 1/3),
- sazba sociálního zabezpečení 6,5 %,
- maximální vyměřovací základ pro veřejné zdravotní pojištění neexistuje,
- maximální vyměřovací základ pro sociální zabezpečení 1 245 216 Kč,
- solidární zvýšení daně 7 %,
- základní sleva na poplatníka 24 840,
- od ostatních slev a odpočtů abstrahuji.

Průměrná očekávaná míra návratnosti spočítaná na základě vzorce (1) výběrového vzorku je 6,22 %. Pro vysvětlení rozdílů mezi mírami návratnosti z hlediska různých kritérií (pohlaví, typ veřejné školy, studovaný program) byla provedena analýza závislostí výše očekávaných výdělků a jiných vybraných proměnných.

¹¹ Dostupné z: <http://www.vso.cz/skolne/>

¹² Dostupné z: <http://www.bivs.cz/pro-zajemce/ceny-za-studium>

Tabulka 16 Hodnocení závislosti výše odhadovaných výdělků a jiných proměnných pomocí koeficientu éta

	Absolvent VŠ	VŠ 10 let praxe	Absolvent SŠ	SŠ 10 let praxe
Typ školy	0,105	0,102	0,039	0,129
Kvalita výuky	0,195	0,206	0,183	0,157
Práce při studiu	0,101	0,035	0,056	0,035
Pohlaví	0,190	0,268	0,139	0,199
Studovaný program	0,109	0,072	0,164	0,096
Místo bydliště	0,088	0,161	0,033	0,150

Zdroj: Vlastní dotazníkové šetření

Pro měření závislosti proměnných z Tabulky 16 byl použit koeficient éta, resp. odmocnina poměru determinace, který se používá pro kombinaci kvantitativní a nominální, nebo i ordinální proměnné. Éta nabývá hodnot z intervalu $<0;1>$. Nula dokazuje nezávislost, jedna závislost. V praxi je však již hodnota koeficientu 0,5 považována za důkaz velmi silné závislosti. (Řezanková, 2005)

Míra návratnosti se liší podle typu školy - na veřejné škole je 6,98 %, zatímco na soukromé škole 5,55 %. Statistická závislost výše očekávaných výdělků a typu školy je velmi slabá (viz Tabulka 16). Nejsilnější závislost, i když stále slabá, byla prokázána ve vztahu k hodnocení kvality výuky. Ani kvalita výuky ovšem nevysvětluje rozdíl mezi mírami návratnosti. Studenti hodnotili spokojenost s výukou na své škole body od 1 (velmi nespokojení) do 10 (velmi spokojení). Průměrné skóre soukromých škol je 6,62, veřejných škol 6,83. Statisticky byla prokázána závislost mezi časem stráveným studiem a typem vysoké školy (koeficient éta, $\eta=0,355$). Studenti soukromých škol stráví studiem jen 13 hodin týdně, veřejných škol 20 hodin týdně. Závislost času věnovanému studiu a očekávaných výdělků ovšem potvrzena nebyla. V tomto případě byl použit t-test, kterým se testuje nulovost korelačního koeficientu. Na 5% hladině významnosti byla zamítnuta nulová hypotéza o nulovosti korelačního koeficientu pro p-hodnoty 0,523 (příjem po absolvování VŠ) a 0,842 (příjem po 10 letech praxe s VŠ).

Analýza nepotvrdila závislost mezi očekávanými výdělky a prací při studiu, což je překvapující, protože studenti s pracovními zkušenostmi by přitom mohli předpokládat vyšší plat. Jak ukazuje Graf 4, sbírání praktických zkušeností studenti přikládají velký význam.

Liší se také míra návratnosti mužů (7,24 %) a žen (5,61 %). Míra závislosti mezi očekávanými výdělky a pohlavím je slabá a je vyšší v horizontu deseti let. Muži jsou za stejnou práci odměňováni více a studenti to již berou jako fakt. Průměrný plat mužů je o 7.000 Kč vyšší než u žen. Nejvyšší rozdíly jsou pozorovány na vysokých manažerských pozicích (48 %)

a u obchodníků (43 %). Ve středním managementu, kde až třetinu manažerů tvoří ženy, je tento rozdíl nižší (20 %). Obecně již od vstupu na pracovní trh muži pobírají o 20 % více než ženy. Po deseti letech praxe rozdíl dosahuje 31 %.¹³

Očekávání studentů bakalářských (6,04 %) a magisterských (6,46 %) programů jsou podobná. Mírně se liší dle místa trvalého bydliště. Pražští studenti očekávají vyšší výdělky, což znamená vyšší výnos 6,90 %, ostatní 5,95 %. Tento rozdíl není způsoben odlišnou výší nákladů. Náklady ve všech sledovaných oblastech (životní náklady a jejich části, ušlé příjmy i školné) jsou v průměru srovnatelné.

Tabulka 17 Hodnocení závislosti nákladů a očekávaných výdělků – t-test a Pearsonův korelační koeficient

	Pearsonův korelační koeficient	P-hodnota	Hladina významnosti	Závěr
Absolvent VŠ	0,441	0,000	0,05	zamítám H_0
VŠ 10 let praxe	0,132	0,075	0,05	nezamítám H_0

Zdroj: Vlastní dotazníkové šetření

Na základě t-testu usuzuji o závislosti nákladů na studium a výše očekávaných výdělků. Nulová hypotéza o lineární nezávislosti proměnných byla zamítnuta. Pearsonův korelační koeficient se pohybuje v intervalu $<-1;1>$. Hodnota 0,441 signalizuje středně silnou míru závislosti. Nezamítnutí nulové hypotézy u příjmu po 10 letech praxe bylo pravděpodobně zapříčiněno velkým rozptylem této proměnné, který je největší ze všech období. Tento závěr opět nabízí otázku, proč míra výnosnosti u studentů soukromých škol není vyšší než míra výnosnosti u studentů veřejných škol, pokud očekávané výdělky závisí na nákladech, které jsou u soukromých škol vyšší, i na typu škol.

Celosvětový průměr soukromé návratnosti je 19 % podle výzkumu Psacharopoula a Patrino z roku 2004. České vzdělání se z tohoto pohledu zdá být jako trvale podprůměrné. Dokazuje to můj odhad i studie, která byla zpracována týmem Technické univerzity v Liberci (dále jen „TUL“). Z této analýzy, prováděné v letech 2001-2010, vyplynulo, že očekávaná soukromá míra návratnosti bezprostředně po vstupu na pracovní trh je 9 % a po uplynutí 10 let 12 %. Testována byla střední hodnota očekávaných příjmů, což znamená, že polovina studentů očekává vyšší návratnost než 9 %, resp. 12%, a polovina očekává nižší.

¹³ Dostupné z: <http://www.platy.cz/analyzy/zeny-stale-vydelavaji-pouze-77-procent-platu-muzu/50189>

S analýzou TUL se shodují mé závěry v rozdílu očekávaných výdělků podle pohlaví – muži očekávají vyšší výdělky. Procentuální rozdíl ale je podstatně nižší. V pozici čerstvých absolventů by rozdíl byl 10 %, po 10 letech 16 %. TUL uvádí 20 % a 43 %. Pozitivní efekt může být připsán osvětě, které v této oblasti, provádí především velké korporace.

Tým TUL se zabýval očekáváním studentů z Prahy, Liberce a Pardubic a dokázal, že míra návratnosti se liší podle lokace vysoké školy. K tomuto bodu mohu přispět závěrem, že na výši očekávaných příjmů může mít, byť nepatrný vliv, místo bydliště. Obyvatelé Prahy vykazují vzhledem k ostatním regionům jinou životní úroveň a studenti, kteří z Prahy pocházejí, ji mohou považovat za standardní. Studenti z ostatních regionů jsou si více vědomi rozdílů v regionech.

Další výzkum míry návratnosti provádí OECD (2015). Nezabývá se ovšem očekáváním studentů, ale kvantifikuje skutečnou výnosnost. Nejnovější výsledky pochází z dat roku 2011. Soukromá míra návratnosti mužů v ČR je 23,5 %, žen v ČR 16,3 %. Průměry OECD jsou 14,0 % pro muže, pro ženy 11,5 %. V rámci výsledků v OECD (i EU) se jeví míry návratnosti jako nadprůměrné. Očekávané míry návratnosti respondentů v této práci jsou významně nižší. Otázkou je, co to způsobuje - možná se projevuje určitý pesimismus studentů plynoucí z přesycenosti trhu práce absolventy s ekonomickým vzděláním. V roce 2014 podle statistik MŠMT nejvíce absolventů (26,8 %) získalo ekonomické vzdělání. Následovaly technické obory (20,5 %), humanitní a společenské vědy (16,7 %) a pedagogika (13,1 %). Poměr studentů ekonomických a technických oborů byl zhruba stejný (22 %).

Srovnatelnost výsledků všech zmíněných průzkumů je omezená použitou metodikou. OECD například počítá s čistými příjmy, ale z životních nákladů studentů zahrnuje pouze přímo související se vzděláním (učebnice, doučování...). Výzkum TUL vychází z hrubých příjmů a za náklady považuje pouze oportunitní náklady. K výpočtu OECD používá vnitřní výnosové procento, tým TUL zkrácenou metodu nebo regresi.

3.7 Odhad fiskální a společenské míry návratnosti

Vzdělání v tomto odhadu považuji za smíšený statek, který přináší soukromé i veřejné užitky. Vycházím stále z očekávání studentů a stejných předpokladů jako při výpočtu soukromé míry návratnosti.

Do veřejných nákladů zahrnuji dotace, které plynou vysokým školám, ze státního rozpočtu. Dále, zdravotní pojištění, jenž je hrazeno státem za studenty jako státní pojištěnce, po dobu studia, ale i ušlý daňový výnos a příjem z pojistného na veřejné zdravotní pojištění a sociální

zabezpečení. Jestliže student pracuje, je veřejným nákladem sleva na studenta. Pokud nepracuje, předpokládám, že slevu na nezaopatřené dítě využívají jeho rodiče. Z titulu studenta lze dosáhnout slev v dopravě. Podle cenového věstníku Ministerstva financí se studenti od 15 do 26 let přepravují za 75 % plného jízdného. Státní dotace 25 % tento rozdíl dorovnává. Ustanovení se nevztahuje na linky městské dopravy. Dopravní podnik hlavního města Prahy, který zajišťuje městskou dopravu na území Prahy, je akciová společnost s jediným vlastníkem, kterým je město Praha. Do jeho rozpočtu plynou zdroje z veřejných rozpočtů, a proto i sleva na MHD v Praze je považována za veřejný výdaj. Ve skutečnosti činí zhruba 50 %, ale pro zjednodušení výpočtu uvažuji také 25 %.

Výchozí roční data (na jednoho studenta):

- rozpočet vysokých škol pro rok 2014
 - normativ – 26 323 Kč
 - Koeficient ekonomické náročnosti VŠE je 1. Tuto dotaci VŠO a BIVŠ nedostávají.
 - ubytovací stipendium – 5 400 Kč
 - Tuto dotaci dostávají veřejné i soukromé vysoké školy.
 - stravovací stipendium – 404 Kč
 - Rozpočet vysokých škol stanovuje dotaci na 1 teplé jídlo 17,90 Kč. Použitá hodnota ale byla vypočtena jako podíl celkové sumy, kterou VŠE obdržela na stravovací stipendia, a počet pražských studentů (bez Fakulty managementu v Jindřichově Hradci). Soukromé školy tyto dotace nedostávají.
 - sociální stipendium – 16 200 Kč
 - Tuto dotaci dostávají veřejné i soukromé vysoké školy.
- zdravotní pojištění hrazené za studenty během studia státem – 10 140 Kč
 - Nařízením vlády se stanovuje měsíční vyměřovací základ u osoby, za kterou je plátcem pojistného na veřejné zdravotní pojištění stát. Z vyměřovacího základu je sazbou 13,5 % vypočteno pojistné. V roce 2014 byla účinná po půl roce dvě nařízení. Do 30. 6. 2014 vyměřovací základ činil 5 829 Kč, od 1. 7. 2014 do 31. 12. 2015 byl 6 259 Kč. Pro výpočet byl použit stav k 31. 12. 2014, tedy vyměřovací základ 6 259 Kč a z něj pojistné 845 Kč za měsíc.
- pojistné na sociální zabezpečení a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti hrazené zaměstnavatelem – 25 %
- sleva na dani na studenta – 4 020 Kč

- sleva na dítě – 13 404 Kč

Veřejným výnosem je daňový diferenciál a vyšší výnos z pojistného na veřejné zdravotní pojištění a sociální zabezpečení, plynoucí z vyšších mezd vysokoškoláků, a úspora výdajů na podporu v nezaměstnanosti. Průměrný roční náklad na jednu celoročně nezaměstnanou osobu v roce 2014 byl 207 000 Kč.¹⁴ Tato hodnota zahrnuje náklady na sociální systém i nevybrané daně a pojistné z nerealizované ekonomické aktivity jedince. Podrobnější informace není k dispozici. Průměrný věk uchazeče o zaměstnání je podle statistik Úřadu práce ČR 40,6 let. 58 % uchazečů pobírá podporu v nezaměstnanosti maximálně 3 měsíce, 27 % 3 až 6 měsíců, 9 % 6 až 9 měsíců, 4 % 9 až 12 měsíců, zbytek je zanedbatelný. Průměrná míra nezaměstnanosti vysokoškoláků za roky 2000-2014 je 2,5%, středoškoláků s maturitou 5 %.¹⁵ Nezaměstnanost absolventů BIVŠ v roce 2013 byla 3,3 %, VŠE 2,5 % a VŠO 7,7 %.¹⁶ Míra nezaměstnanosti studentů soukromých škol je vyšší než průměrná míra nezaměstnanosti středoškoláků s maturitou, proto nelze hovořit o úspoře výdajů. Míra nezaměstnanosti absolventů VŠE odpovídá průměrné nezaměstnanosti vysokoškoláků. Uspořené výdaje byly přičteny ve prospěch výnosů dvěma studentům (2,5 % z 85 studentů) ve výši 103 500 Kč, protože drtivá většina uchazečů (85 %, viz výše) pobírá sociální dávky od 3 do 6 měsíců, ve 41 letech. Vliv na velikost míry návratnosti je zanedbatelný.

Fiskální míra návratnosti je 11,11 % u soukromých vysokých škol a 11,37 % u veřejných vysokých škol, což je významně více než soukromá míra návratnosti. Pokud vzdělání přináší více veřejných užitků než soukromých, mělo by větším podílem být financováno z veřejných zdrojů. Fiskální návratnost je 1-2krát větší než soukromá (zhruba o 5 p. b.). Průměrný roční veřejný náklad na jednoho studenta soukromé školy je zhruba 140 000 Kč a na jednoho studenta veřejné vysoké školy 170 000 Kč.¹⁷ Největší podíl tvoří ušlé pojistné na veřejné zdravotní pojištění a sociální zabezpečení. V případě, že by školné na veřejných vysokých školách mělo představovat spoluúčast na celkových veřejných nákladech, podle měr návratností by mělo být stanoveno ve výši cca 57 000 Kč, což by odpovídalo třetině veřejných nákladů na jednoho studenta veřejné vysoké školy. Studenti by se mohli podílet pouze na přímých veřejných nákladech, které tvoří v průměru 31 000 Kč. Stejnou úvahou bychom dospěli ke školnému cca 10 000 Kč. Z dotazníkového šetření vyplývá, že studenti by byli ochotni zaplatit 26 000 Kč.

¹⁴ Osobní rozhovor s tiskovou mluvčí ÚP ČR K. Beránkovou

¹⁵ Dostupné z: <https://portal.mpsv.cz/sz/stat/nz/qrt>

¹⁶ Dostupné z: <http://www.vysokeskoly.com/uplatneni-absolventu/>

¹⁷ Náklady, které lze spojit s každým jednotlivým studentem – normativ, stipendia apod. Investiční výdaje, výdaje na vědu a výzkum apod. rozpočítány nebyly.

Tohoto potenciálu by bylo možné využít, nicméně oproti 57 000 Kč je to méně než polovina. Jakékoliv školné do tohoto limitu by ovšem studenty mělo být studenty považováno za spravedlivé, protože jeho výše vychází z jejich vlastních kalkulací.

Pokud by bylo zavedeno školné ve výši 26 000 Kč za akademický rok, soukromá míra návratnosti studentů veřejných vysokých škol by se snížila z 6,98 % na 6,43 %. Při školném 57 000 Kč by klesla na 5,87 %.

Očekávaná společenská míra návratnosti, která spojuje fiskální a soukromou míru návratnosti, je 8,01 %. Podle výzkumu OECD v roce 2011 byla skutečná míra návratnosti u mužů 24,6 %, u žen 20,6 % v ČR. Ve srovnání s výsledky OECD je očekávaná společenská míra návratnosti výrazně nižší. Důvodem je nízká soukromá míra návratnosti. Průměry všech zemí OECD jsou 13,5 % a 11,8 %. Tyto výsledky nejsou plně srovnatelné, ale vyplývá z nich, že ve výzkumu OECD, ani v mém, neplatí tvrzení, že soukromá míra návratnosti je vyšší, než společenská míra návratnosti. A to navzdory tomu, že ve svém výpočtu uvažuji minimum společenských efektů. Je však nutné podotknout, že nebyl zahrnut vliv odlivu vysokoškolsky vzdělaných občanů do zahraničí a ekonomické obory nejsou finančně náročné.

Závěr

Bakalářská práce se věnovala vysokoškolskému vzdělání jako jedné z možných životních investic. Hlavním cílem práce bylo stanovit očekávanou soukromou, fiskální a společenskou míru výnosnosti investic do vysokoškolského vzdělání. Zaměřila jsem se na zkoumání rozdílů v očekávání návratnosti investic do vysokoškolského vzdělání z pohledu jednotlivce a státu, dále z pohledu žen a mužů, studentů bakalářských a magisterských studijních programů a studentů soukromých a veřejných vysokých škol.

Dalším ze záměrů práce bylo vysvětlení základních pojmů z oblasti vzdělávání a popis možných metod výpočtů měr návratností tak, aby práci měli možnost porozumět i čtenáři bez ekonomického vzdělání.

K potvrzení či vyvrácení v úvodu stanovených hypotéz byl zapotřebí sběr dat, ze kterých jsem měla možnost provést výpočty, a proto je součástí bakalářské práce dotazníkové šetření.

Za účelem stanovení hlavního cíle zjistit očekávanou míru výnosnosti investic byla ve všech výše zmíněných kategoriích zvolena metoda vnitřního výnosového procenta. Zjištěné výsledky a jejich případné rozdíly mezi jednotlivými kategoriemi byly ověřeny statistickými testy a koeficienty jako jsou korelační koeficient či koeficient éta.

V úvodu byly stanoveny hypotézy, ze kterých byla potvrzena jediná. Soukromá očekávaná míra návratnosti mužů je vyšší než žen, což se zdá být trvalým trendem, který odráží skutečný stav na pracovním trhu.

Očekávaná míra návratnosti studentů soukromých škol je nižší než studentů veřejných škol. Byl analyzován vztah výše očekávaných výdělků a jiných proměnných, ale nepodařilo se tuto skutečnost vysvětlit. Iracionální chování studentů soukromých vysokých škol, kteří investují více peněz do méně výnosné investice, by mohlo být předmětem dalšího výzkumu. Míra nezaměstnanosti absolventů vybraných soukromých vysokých škol je vyšší než průměrná nezaměstnanost středoškoláků. Tento reálný stav je částečně způsoben chováním zaměstnavatelů, kteří upřednostňují absolventy veřejných vysokých škol. Respondenti ze soukromých škol se ovšem nedomnívají, že by jim bylo poskytováno méně kvalitní vzdělání. Zároveň respondenti nebyli studenti kombinovaného studia, kteří by si pouze doplňovali nutnou kvalifikaci.

Očekávaná míra návratnosti u studentů bakalářských a magisterských programů je shodná, spolu s velmi nízkou hodnotou jejich očekávání dokazuje povědomí studentů o reálné situaci na trhu práce, která se pro ekonomy zdá být méně výhodná než dříve.

Vedle stanovených hypotéz byla vypočítána míra výnosnosti u studentů pocházejících z Prahy a ostatních krajů. Studenti z Prahy předpokládají vyšší návratnost. Protože jejich náklady na studium jsou stejné jako studentů z jiných krajů, připisují tento vliv vyššímu životnímu standardu a mzdám v Praze, na které jsou tito studenti zvyklí. Podle mého názoru si nepřipouští, že by v budoucnu mohli pracovat v jiném regionu s nižšími mzdami.

Výpočty míry výnosnosti lze použít jako podklad pro úvahy o zavedení školného na veřejných vysokých školách. Z mé analýzy vyplývá, že by se studenti na úhradě nákladů mohli podílet, protože jejich investice je výnosná, většinu by však stále měl hradit stát, protože veřejné užitky převyšují užitky soukromé. Výdaje vynakládané na školství v ČR jsou průměrné, zástupci akademické obce ale neustále poukazují na nedostatek financí. Existuje však reálná šance, že by cestou školeného došlo k navýšení rozpočtu veřejných vysokých škol za relativně nízkou cenu poklesu soukromé míry návratnosti. Problémem je spíše, podle mého názoru, politická neprůchodnost zavedení školného.

Odlišné míry návratnosti investic mezi pohlavími a regiony by měly vést k zamyšlení, zda by výše školného měla respektovat tyto rozdíly či by školné mělo být zavedeno plošně v jedné výši v souladu se zachováním jednotného přístupu k občanům.

Argumentem pro zavedení školného by ale neměla být změna poptávky studentů, ať už v množství či oboru. Vliv školného na počty uchazečů nebyl podle Evropské komise prokázán a myslím si, že studenti si jsou vědomi toho, jaké následky nese studium populárního oboru. Vysoké školy, případně MŠMT by ovšem mělo dbát na to, aby byly budoucím studentům poskytovány spolehlivé informace, na základě kterých se mohou správně rozhodnout. V opačném případě by bylo potřeba přistoupit k regulaci přijímaných studentů, což ale přináší mnohem více problémů (např. jak stanovit směrná čísla, jak často je měnit apod.)

V ČR chybí databáze o profesionální dráze studentů, na základě které by bylo možné provést seriózní a kontinuální výzkum. Odhady studentů mohou a nemusí reflektovat skutečnost. Provedené analýzy to neznehodnocuje, protože jako u každé jiné investice je znalost požadované výnosnosti přínosná. K určitému zkreslení výsledků může ovšem dojít v důsledku chyb, které se vyskytují v dokumentech veřejných institucí.

Seznam literatury

ADÁMEK, V. 2012. *Financování veřejných vysokých škol*. Vyd. 1. Brno: Tribun EU s.r.o. ISBN 978-80-263-0234-6

BERÁNKOVÁ, K. Osobní rozhovor s tiskovou mluvčí Úřadu práce ČR. Praha, 30. 11. 2015.

BROŽOVÁ, D. 2003. *Společenské souvislosti trhu práce*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství. ISBN 80-86429-16-4

BROŽOVÁ, D. 2012. *Kapitoly z ekonomie trhů práce*. Vyd. 1. Praha: Nakladatelství Oeconomica. ISBN 978-80-245-1880-0

Ceny za studium. *Bankovní institut vysoká škola* [online]. [vid. 2016-03-24]. Dostupné z: <http://www.bivs.cz/pro-zajemce/ceny-za-studium>

Data o studentech, poprvé zapsaných a absolventech vysokých škol. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. [vid. 2016-03-21]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/statistika-skolstvi/data-o-studentech-poprve-zapsanych-a-absolventech-vysokych>

FINARDI, S. 2013. *Návratnost investice do vysokoškolského vzdělání*. Praha. Disertační práce. Vysoká škola ekonomická v Praze, Fakulta financí a účetnictví. Vedoucí práce Alena Vančurová.

HOLMAN, R. 2005. *Ekonomie*. Vyd. 4. Praha: C. H. Beck. ISBN 80-7179-891-6

HOLMAN, R. et al. 2001. *Dějiny ekonomického myšlení*. Vyd. 2. Praha: C. H. Beck. ISBN 80-7179-631-X

Informace o ukončených programech a dalších dotačních titulech. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. [vid. 2016-04-06]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vyzkum-a-vyvoj-2/informace-o-ukoncenych-programech-a-dalsich-dotacnich>

JÍLKOVÁ, P. 2012. *Školné, jeho dopad na soukromou návratnost investice a financování bankovním úvěrovým produktem*. Praha. Disertační práce. Vysoká škola ekonomická v Praze, Fakulta financí a účetnictví. Vedoucí práce Václav Urbánek.

KAMENÍČEK, J. 2012. *Lidský kapitál: bohatství, které dřímá v nás*. Vyd. 2. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-2462139-5

KELLER, J. 2010. Deset důvodů, proč nezavádět školné. *Britské listy* [online]. [vid. 2016-03-06]. ISSN 1213-1792. Dostupné z: <http://blisty.cz/art/53033.html>

KREBS, V. et al. 2015. *Sociální politika*. Vyd. 6. Praha: Wolters Kluwer. ISBN 978-80-7478-921-2

KUBÍK, R. 2007. *Ekonomické aspekty rozhodování o investicích do lidského kapitálu*. Praha. Diplomová práce. Vysoká škola ekonomická v Praze, Fakulta financí a účetnictví. Vedoucí práce Václav Urbánek.

LUXEMBOURG: Publications Office of the European Union. 2014. *Do changes in cost-sharing have an impact on the behaviour of students and higher education institutions?*. ISBN 978-92-79-38178-2. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/education/library/study/2014/cost-sharing/en-executive-summary.pdf>

Ministerstvo financí. 2014. *Cenový věstník: Výměr MF č. 01/2014 ze dne 22. listopadu 2013, kterým se vydává seznam zboží s regulovanými cenami*.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. 2015a. *Pravidla pro poskytování příspěvku a dotací veřejným vysokým školám Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy*. MSMT-2067/2015-1

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. 2015b. *Rozpočet kapitoly 333 MŠMT na rok 2015*. MSMT-7029/2015-2

OECD. 2015. *Education at a Glance* [online]. Dostupné z: <http://www.oecd-ilibrary.org/docserver/download/9615031e.pdf?expires=1458999669&id=id&accname=guest&checksum=40E40D9038C70ADD78F3C154629CAB31>

OCHRANA, F., PAVEL, J., VÍTEK, L. et al. 2010. *Veřejný sektor a veřejné finance*. Vyd. 1. Praha: Grada Publishing, a.s.. ISBN 978-80-247-3228-2

Přehled školného. *VysokeSkoly.com* [online]. [vid. 2016-04-04]. Dostupné z: <http://vysokeskoly.com/prehled-skolneho/>

Rozpis rozpočtu vysokých škol na rok 2014. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. [vid. 2016-03-26]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/vysoke-skolstvi/rozpis-rozpocet-vysokych-skol-na-rok-2014>

Rozpis rozpočtu vysokých škol na rok 2015. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. [vid. 2016-04-04]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/vysoke-skolstvi/rozpis-rozpocet-vysokych-skol-na-rok-2015>

ŘEZANKOVÁ, H. 2005. *Analýza kategoriálních dat*. Vyd. 1. Praha: Nakladatelství Oeconomica. 80-245-0926-1

SAMUELSON, Paul A., NORDHAUS, William D. 2013. *Ekonomie 19. vydání*. Vyd. 1. Praha: NS Svoboda. ISBN 978-80-205-0629-0

SLINTÁKOVÁ, B. 2005. *Empirické poznatky o externalitách terciárního vzdělání*. Praha: VŠE.

Statistiky nezaměstnanosti. *Integrovaný portál MPSV* [online]. [vid. 2016-03-27]. Dostupné z: <https://portal.mpsv.cz/sz/stat/nz/qrt>

SWEETLAND, Scott R. 1996. Human Capital Theory: Foundations of a Field of Inquiry. *Review of Educational Research* [online]. Vol. 66, no. 3, pp. 341-359 [vid. 2016-02-26]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/1170527>

Školné. *Vysoká škola obchodní* [online]. [vid. 2016-03-24]. Dostupné z: <http://www.vso.cz/skolne/>

ŠPALEK, J. 2011. *Veřejné statky: teorie a experiment*. Vyd. 1. Praha: C. H. Beck. ISBN 978-80-7400-353-0

Uplatnění absolventů. *VysokeSkoly.com* [online]. [vid. 2016-04-04]. Dostupné z: <http://www.vysokeskoly.com/uplatneni-absolventu/>

URBÁNEK, V. 2007. *Financování vysokého školství*. Praha: Nakladatelství Oeconomica. ISBN 978-80-245-1313-3.

URBÁNEK, V. et al. 2005. *Lidský kapitál a očekávaný návratnost investice do vysokoškolského vzdělávání*. Závěrečná výzkumná zpráva projektu GA ČR č. 402/04/0039. Liberec: Technická univerzita v Liberci.

URBÁNEK, V. et al. 2009. *Návratnost investice do vysokoškolského vzdělání: komparace očekávaných a reálných výdělků I*. Výzkumná zpráva projektu GA ČR č. 402/09/1123. Liberec: Technická univerzita v Liberci.

URBÁNEK, V. et al. 2010. *Návratnost investice do vysokoškolského vzdělání: komparace očekávaných a reálných výdělků II*. Závěrečná výzkumná zpráva projektu GA ČR č. 402/09/1123. Liberec: Technická univerzita v Liberci.

VESELÝ, A. 2006. Teorie mnohačetných forem kapitálů. *Pražské sociálně vědní studie* [online]. [vid. 2016-02-29]. ISSN 1801-5999. Dostupné z: http://publication.fsv.cuni.cz/attachments/117_014_Vesely.pdf

Výroční zprávy OP VK. *OP Vzdělávání pro konkurenceschopnost* [online]. [vid. 2016-04-06]. Dostupné z: <http://www.op-vk.cz/cs/siroka-verejnost/zakladni-dokumenty-op-vk/vyrocni-zpravy-op-vk.html>

Zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách). In: *Sbírka zákonů ČR*. 22. 4. 1998. ISSN 1211-1244.

Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmu. In: *Sbírka zákonů ČR*. 20. 11. 1992. ISSN 1211-1244

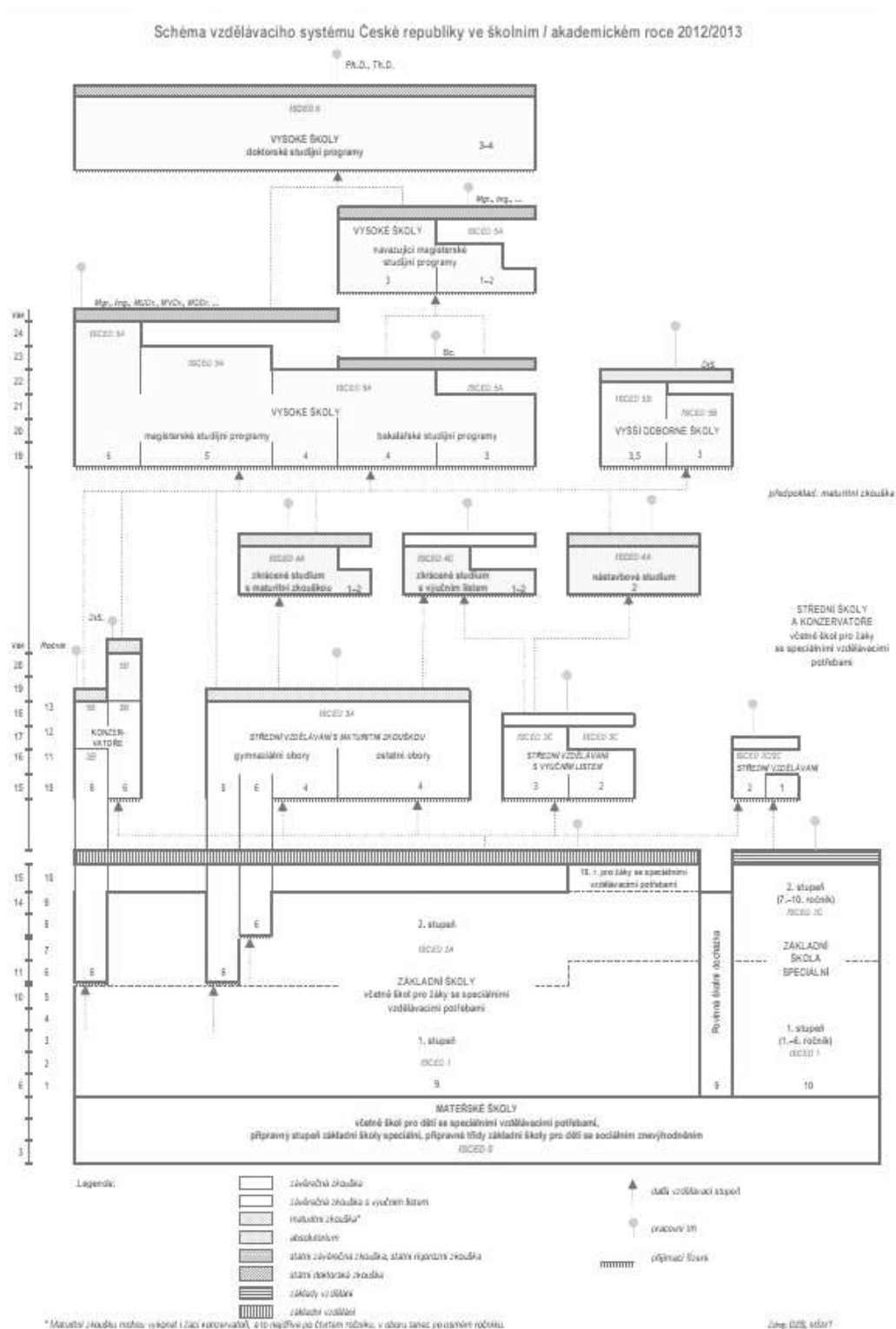
Zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku nezaměstnanosti. In: *Sbírka zákonů ČR*. 20. 11. 1992. ISSN 1211-1244

Zákon č. 592/1992 Sb., o pojistném na veřejné zdravotní pojištění. In: *Sbírka zákonů ČR*. 20. 11. 1992. ISSN 1211-1244.

Ženy stále vydělávají pouze 77 procent platu mužů. *Platy.cz* [online]. [vid. 2016-03-25]. Dostupné z: <http://www.platy.cz/analyzy/zeny-stale-vydelavaji-pouze-77-procent-platu-muzu/50189>

Přílohy

Příloha 1: Český vzdělávací systém a klasifikace ISCED

Zdroj: MŠMT, www.msmt.cz

Příloha 2: Dotazník

1) Pohlaví

- a) Žena
- b) Muž

2) Studovaný program

- a) Bakalářský
- b) Magisterský
- c) Doktorandský

3) Místo trvalého bydliště

- a) Praha
- b) Jiný region

4) Máte nárok na ubytovací stipendium?

- a) Ano
- b) Ne

5) Máte nárok na sociální stipendium?

- a) Ano
- b) Ne

6) Pracujete při studiu?

- a) Ano
- b) Ne

Pokud je Vaše odpověď na otázku č. 6 ne, resp. nepracujete při studiu, pokračujte v dotazníku otázkou č. 12.

7) Jaký charakter Vaše práce má?

- a) Příležitostná činnost
- b) Pravidelná činnost

8) Jakou formu má Váš pracovní vztah?

- a) Dohoda o provedení práce
- b) Dohoda o pracovní činnosti
- c) Pracovní smlouva
- d) Podnikání

9) Ve kterém z intervalu se nachází Váš hrubý měsíční příjem?

- a) 0 až 2.500 Kč
- b) 2.501 až 10.000 Kč
- c) 10.001 až 16.000 Kč
- d) Nad 16.000 Kč

10) Uplatňujete studentskou slevu na dani?

- a) Ano
- b) Ne

11) Do jaké míry se uvedené důvody odráží ve Vaší motivaci pracovat během studia?

(0 % – daný argument pro mě nemá význam, 100 % – pracuji jen kvůli danému důvodu)

	0%	10%	20%	30%	40%	50%	60%	70%	80%	90%	100%
Sbírání zkušeností											
Nedostatečné zdroje pro uhrazení studia											
Zdroj pro financování volného času											
Jiný:											

12) Kolik hodin týdně strávíte studiem?

13) Do jaké míry se uvedené důvody podílí na Vašem rozhodnutí studovat vysokou školu?

(0 % – daný argument pro mě nemá význam, 100 % – studuji jen kvůli danému důvodu)

	0%	10%	20%	30%	40%	50%	60%	70%	80%	90%	100%
Zájem o obor											
Předpokládaný vyšší příjem v budoucnosti											
Očekávání rodiny a přátel											
Studentský život											

14) Jaké jsou Vaše měsíční náklady?

Druh nákladu	Suma (v Kč)
Ubytování	
Strava	
Doprava	
Učebnice a jiné studijní pomůcky	

15) Pokud využíváte hromadné dopravní prostředky (MHD, autobus, vlak...), jakou částku měsíčně za tyto služby zaplatíte? (v Kč)

16) Jaký očekáváte hrubý měsíční příjem při nástupu do zaměstnání po absolvování VŠ? (v Kč)

17) Jaký očekáváte hrubý měsíční příjem po 10 letech praxe? (v Kč)

18) Jaký byste očekávali hrubý měsíční příjem, kdybyste do zaměstnání nastoupili po absolvování střední školy? (v Kč)

19) Jaký byste očekávali hrubý měsíční příjem se středoškolským vzděláním po 10 letech praxe? (v Kč)

20) Jak jste spokojeni s kvalitou výuky na Vaší VŠ?

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Velmi nespokojen									Velmi spokojen

21) Pokud nestudujete soukromou VŠ, jak vysoké školné byste byli ochotni zaplatit za jeden semestr studia vašeho oboru? (v Kč)